

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
Mehhatroonikainstituut

SELETAV METROLOOGIA
OSKUSSÕNASTIK

Inglise – Eesti

Rein Laaneots

Andres Laaneots

Tallinn

2012

Eessõna

„Seletav metroloogia oskussõnastik“ on mõeldud kõigile neile, kel oma mõõdundusalases töös, rahvusvaheliste metroloogiaalaste standardite tõlkimisel eesti keelde või õpingutes on vaja kiiresti leida ingliskeelsete terminite tõlkeid eesti keelde ja nende lühikesi määratlusi.

Oskussõnastik sisaldab ligikaudu 700 märksõna kõige olulisematest metroloogia valdkondadest. Märksõnad on oskussõnastikus esitatud tähestikulises järjekorras. Märksõnale järgnevas artiklis on antud vastava termini eestikeelne tõlkevaste ja sulgudes määratlus kaldkirjas. Määratlus on püütud esitada võimaliku täpse definitsioonina. Määratlused on üldiselt sõnastatud vastavalt sellele, mida elementaarsem termin, seda lihtsamalt on selle tähendust püütud selgitada.

Iga artikli märksõna on esitatud paksus kirjas ja selle eestikeelne vaste tavalises kirjastiilis. Näiteks artikli algus kujul

measurement uncertainty — mõõtemääramatus, määramatus (*olemasoleva info põhjal ...*)

Märksõna järel näidatud vähemsoovitavad paralleelterminid paiknevad tähestiku, mitte eelistuse järjekorras. Kõik need on oskussõnastikus toodud omaette märksõnana, kuid määratluse asemel piirduakse siin enamasti viitega põhiterminile, kasutades selleks viitemärki → tähenduses *on sama mis*.

Eelmises näites esitatud artikli tõttu sisaldab sõnastik viiteartikli kujul

uncertainty → **measurement uncertainty**

Mõningate terminite, eriti mõõtühikute, nende eesliidete ja ka lühendite, eristamiseks on kasutatud viitemärki ⇒ tähenduses *selgitus*.

Näiteks artikkel kujul

Å ⇒ **ångström** (1 Å = 0,1 nm = 10⁻¹⁰ m)

Viitemärke → **ja** ⇒ on seega kasutatud viiteartiklites, mis juhatavad, kust leida otsitavat määratlust.

Sõnastikus on esitatud Tallinna Tehnikaülikooli metroloogia ja mõõtetehnika valdkonna terminoloogia töörühma (töörühma juht Rein Laaneots) aastate 2011–2012 tegevusest tulenevalt metroloogia ja mõõtetehnika terminite täpsustamise, terminisõnastiku ja andmebaasi täiendamise tulemid. Esitatud „Seletav metroloogia oskussõnastik“ sisaldab küll olulisemaid metroloogiaalaseid ingliskeelseid termineid ja nende eestikeelseid vasteid, kuid metroloogiateaduse arenedes tuleb neid juurde ja seega toimub edaspidi selle oskussõnastiku täiendamine uute terminitega.

A

A ⇒ ampere

Å ⇒ ångström ($1 \text{ Å} = 0,1 \text{ nm} = 10^{-10} \text{ m}$)

a ⇒ are ($1 \text{ a} = 1 \text{ dam}^2 = 10^2 \text{ m}^2$)

a ⇒ atto

a_0 ⇒ Bohr radius ($a_0 = 0,529\,177\,208\,59\,(36) \cdot 10^{-10} \text{ m}$)

Abbe's criterion — Abbe kriteerium (*dispersioonanalüüsil kahe mõõdiste kogumi aritmeetiliste keskmiste võrdlemisel kasutatav ühe mõõdiste kogumi järjestikuste väärtuste vahede $x_{i+1} - x_i$ ruutude põhjal arvutatud dispersiooni q^2 ja teise mõõdiste kogumi dispersiooni s^2 suhe*)

Abbe's principle — Abbe printsiip ehk komparaatorprintsiip (*mõõtmisel ja mõõtevahendite konstrueerimisel kasutatav printsiip, mille kohaselt mõõtesuurus ja skaala, st mõõtesuuruse väärtust fikseeriv mõõtevahendi liikuv osa, peavad asetsema järjestikku (ühel sirgel)*)

aberration — hälbumus, kõrvalekalle (*mõõtetulemuse näilik muutus sõltuvalt mõjurist*)

absolute thermodynamic scale — absoluutne termodünaamiline temperatuuriskaala (*Kelvini skaala*)

absolute humidity — absoluutniiskus (*füüsikasuurus, mis iseloomustab veeauru tihedust*)

absolute pressure — absoluutrõhk (*rõhk alates vaakuumist ja skaala nullpunkt on absoluutseks vaakuumiks*)

absolute zero — absoluutne nulltemperatuur (*temperatuur, mille korral molekulide soojusliikumine katkeb*)

absorbed dose — neeldumiskoos (*näitab mingis keskkonnas neeldunud kiirgusele vastavat energiahulka*)

absorbed dose index → **absorbed dose**

absorption — neeldumine (*gaasi, heli või valguse neeldumine*)

acceptability — vastavus, vastuvõetavus, aktsepteeritavus (*mõõtetulemuse või -vahendi vastavus spetsifikatsioonile*)

acceptable accuracy — aktsepteeritud täpsus (*vastuvõetav mõõtemääramatuse tase*)

acceptance for verification — taatlusele lubamine (*mõõtevahend lubatakse taatlusele kui ta omab eelnevat tüübikinnitust*)

accreditation — akrediteerimine (*labori või vastavushindamisasutuse vastavuse hindamine ja tõendamine rahvusvahelistes standardites kehtestatud kompetentsuskriteeriumidele kolmanda osapoole poolt, kusjuures tõendamise- ja hindamisprotseduur on omakorda reguleeritud rahvusvaheliste standarditega ning asutust hinnatakse teatud kindla, asutuse taotluses määratletud tegevusulatusel osas*)

accreditation body — akrediteerimisasutus (*asutus, mis teostab akrediteerimist taotleva labori või vastavushindamisasutuse tegevusulatusel osas vastavuse hindamist ja tõendamist rahvusvahelistes standardites tegevusulatusel kehtestatud kompetentsuskriteeriumidele*)

accreditation criteria — akrediteerimiskriteerium (*nõue, millele peab vastama labor või vastavushindamisasutus tema akrediteerimisel*)

accuracy → **measurement accuracy**

accuracy class — täpsusklass (*kindlaksmääratud metrooloogilistele nõuetele vastav mõõtevahendite klass, kusjuures nõuded on sätestatud kindlatel kasutustingimustel mõõtehälvete või riistmääramatuse hoidmiseks ettenähtud piirides*)

accuracy of a measuring instrument — mõõtevahendi täpsus (*mõõtevahendi näidu ja mõõtesuuruse tõelise väärtuse lähedusaste*)

accuracy of measurement → **measurement accuracy**

acre — aaker, 1 aaker = 4 840 yd² ≈ 4 046,856 m² (*SI väline pindala mõõtühik, mille kasutamine on taunitav*)

active power — aktiivvõimsus (*vahelduvvoolu hetkvõimsuse keskväärtus ühe vönkeperioodi vältel*)

actual scale interval (*d*) — tegelik skaalajaotise väärtus (*kaalu massiühikutes väljendatud väärtus, mis analoognäidikul on kahe järgneva skaalamärgi väärtuste vahe ja numbrinäidikul kahe järgneva näidatava numbri vahe*)

actual size — tegelik mõõde (*kaasneva tervikelemendi mõõde*)

adaptation — adapteerimine (*mõõtevahendi kohaldamine ja kontrollimine transpordivahendis kooskõlas mõõtevahendi talitlusfunktsiooniga*)

additional device — lisaseade (*osa seadmest või seade, mis ei ole abiseade ning on vajalik mõõtmise korrektsuse tagamiseks või aitab kaasa mõõteoperatsioonile või võib mingil viisil mõjutada mõõtmist*)

adjustment → **adjustment of a measuring instrument** → **adjustment of a measuring system**

adjustment of a measuring instrument — mõõtevahendi justeerimine (*mõõtevahendiga tehtavate tegevuste kogum eesmärgiga kindlustada selle näit vastavalt mõõtesuuruse väärtusele*)

adjustment of a measuring system — mõõtesüsteemi justeerimine, justeerimine (*mõõtesüsteemile rakendatud toimingute kogum, mis tagab ettenähtud näitused vastavuses mõõtesuuruse antud väärtustele*)

admission for verification → **acceptance for verification**

air humidity — õhuniiskus (*õhuniiskuseks nimetatakse õhus leiduvat veeauru*)

air pressure — õhurõhk (*hüdrostaatiline rõhk, mille tekitab ühe pinnauhiku kohal kuni atmosfääri ülemisteni kihtideni ulatuv õhusamba mass*)

alcoholometer — alkoholi sisalduse mõõtur (*mõõtevahend alkoholisisalduse mõõtmiseks alkoholi ja vee lahuses selle tiheduse kaudu*)

ALG ⇒ **automatic level gauge**

amount of substance — ainehulk (*rahvusvahelise suuruste süsteemi ISQ põhisuurus*)

ampere — amper (*elektrivoolu tugevuse SI põhiühik*)

ampere-hour — ampertund (*SI väline mõõtühik*)

analogue measuring instrument — analoogmõõtevahend (*mõõtevahend, mille väljundsignaal või näit on mõõtesuuruse või sisendsignaali pidev funktsioon*)

analysis of variance — dispersioonanalüüs (*tehnika, mis suuruse mõõtmisel saadud mõõdiste dispersiooni osadeks jaotamise teel võimaldab analüüsida mõjurite mõju mõõtesuuruse keskväärtusele*)

analytical balance — analüütili(sed)ne kaal(ud) (*mõõtevahend(id) väikese massiga mõõteobjektide massi mõõtmiseks*)

ancillary device → **auxiliary device**

anchor weight — ankurdusraskus (*raskus, mille külge on kinnitatud automaatse nivoomõõturi (ALG) tundliku elemendi juhttrossid, hoidmaks neid pingestatuna vertikaalses asendis*)

angle — nurk (*GPS standardite ahela standarditud suurus*)

angle of taper — koonuse nurk (*GPS standardite ahela standarditud suurus*)

ångström — ongström (*SI väline pikkuse ühik, mille kasutamine on taunitav*)

ANOVA ⇒ **analysis of variance**

APMP ⇒ **Asia Pacific Metrology Programme**

apparent power — näivvõimsus (*aktiiv- ja reaktiivvõimsuse geomeetriline summa pinge ja*

voolutugevuse efektiivväärtuste korrutise näol)

approximation — lähendamine (*suuruse väärtuste asendamine teiste neist vähe erinevate väärtustega*)

argument — argument (*funktsiooni sõltumatu muutuja*)

area diameter — pindlähimõõt (*arvutatud mõõde, mis annab pinnast tuletatud läbimõõdu d valemi $d = \sqrt{4A/\pi}$ järgi*)

are for area — aar (*SI väline pindala ühik, mille kasutamine on taunitav*)

arithmetic mean — aritmeetiline keskmine (*mõõdiste summa jagatuna antud kogumi mõõdiste arvuga*)

Asia Pacific Metrology Programme — Aasia ja Vaikse ookeani metroloogia programm (*rahvusvaheline metroloogiaprogramm*)

assessor — assessor (*labori mõõte- või katsetegevuse kompetentsuse hindaja*)

assigned value — omiatatud väärtus (*määratletud suurusele kohandatud ja heakskiidetud, mõnikord kokkuleppega, väärtus, mis omab antud eesmärgile sobivat määramatust*)

astronomical unit — astronoomiline ühik (*SI ühikutest sõltumatult määratletud pikkuse ühik*)

asymmetrical distribution — asümmeetriline jaotus (*paremalt või vasakult väljavenitatud jaotus*)

asymmetry of a distribution — jaotuse asümmeetria (*näitab jaotuse sümmeetrilisust, mida iseloomustab kolmandat järku keskmoment*)

at ⇒ **technical atmosphere** (1 at = 98 066,5 Pa)

atm ⇒ **standard atmosphere** (1 atm = 101 325 Pa)

“at” station — “hetke” seisuasend (*seisuasend, milles hetkel paikneb elekto-optiline kauguse mõõtesead*)

ATT ⇒ **automatic tank thermometer**

atto — ato (*SI ühikute detsimaalne eesliide arvukordajaga 10^{-18}*)

auscultatory method — auskultatoorne meetod (*vererõhu mõõtemetod, mille käigus kuulatakse toone (tuntud kui Korotkovi toonid) suletud arterial sulgeva rõhu aeglasel vähendamisel, kui toonide tekkimise langeb kokku süstoolse ja kadumise diastoolse vererõhuga*)

automatic balance → **automatic weighing instrument**

automatic level gauge — automaatne nivoomõõtur (*tehniline vahend, mis mõõdab pidevalt hoiustamismahutites vedelikutaset (mõõtesügavust või mahuti tühja osa kõrgust)*)

automatic rail-weighbridge(s) — automaatraudteekaal(ud) (*massimõõtevahend liikuva objekti kaalumiseks raudteel*)

automatic tank gauge → **automatic level gauge**

automatic tank thermometer — automaatne mahuti termomeeter (*mõõtesüsteem, mis mõõdab hoiustamismahutis pidevalt temperatuuri ja koosneb täpsetest temperatuurianduritest, paigalduskohal asuvatest signaali edastusseadmetest ja vastuvõtivatest ja/või näiduseadistest*)

automatic weighing instrument — automaatkaal (*kaal, mis ei vaja massi mõõtmisel mõõtja vahelesegamist*)

automatic zero-setting device — automaatne nullimisseade (*seade näidu seadmiseks nulli automaatselt mõõtja vahelesegamiseta*)

auxiliary device — abiseade (*seade, mille eesmärgiks on sooritada funktsioone, mis on otse seotud näidu või mõõdise töötlemise, ülekandmise või esitamisega*)

auxiliary verification device — abitaatelseade (*seade, mis võimaldab mõõtevahendi ühe või mitme põhiosise(-seadme) eraldi taatluse*)

average → **arithmetic mean**

average size — keskmine mõõde (*järjestatud mõõde, mis on määratletud kohalike mõõtmete kogumi keskmise väärtuse järgi piki või ümber tolereeritud kujundi*)

Avogadro constant — Avogadro arv (*aineosakeste (aatomite, molekulide või ioonide) arv ühemoolises ainehulgas*)

B

b ⇒ **barn for area** ($1 \text{ b} = 100 \text{ fm}^2 = 10^{-28} \text{ m}^2$)

B ⇒ **bel** ($1 \text{ B} = (1/2) \ln 10 \text{ Np}$)

background indication → **blank indication**

“back” station — “eelmine” seisuasend (*“hetke”seisuasendi taga asuv seisuasend, milles elekto-optiline kauguse mõõteseade asus eelnevalt*)

balance → **weighing instrument**

bar ⇒ **bar for pressure** ($1 \text{ bar} = 10^5 \text{ Pa}$)

bar for pressure — baar (*SI väline rõhu ühik, mille kasutamine on taunitav*)

barrel (oil) — õlibarrel (*SI väline mahu ühik, mille kasutamine on taunitav*)

barn for area — barn (*SI väline pindala ühik, mille kasutamine on taunitav*)

basal area gauge — relaskoop (*mõõtevahend puistu täiuse mõõtmiseks*)

base quantity — põhisuurus, baassuurus (*suurus antud suuruste süsteemist leppeliselt valitud alamhulgas, kus ühtki alamhulga suurust ei saa avaldada teiste suuruste kaudu*)

base unit — põhiühik, baasühik (*ühik, mis on leppeliselt kehtestatud põhi(baas-)suurusele*)

basic hole — põhiava (*ava, mis on valitud baasavaks avasüsteemi istudes*)

basic shaft — põhivõll (*võll, mis on valitud baasvõlliks võllisüsteemi istudes*)

bbl ⇒ **barrel (oil)** ($1 \text{ bbl} = 42 \text{ gal} \approx 158,987 \text{ 3 dm}^3$)

becquerel — bekerell (*radioaktiivse aine aktiivsuse SI tuletatud ühik*)

bel — bell (*SI väline võnkeliikumise võimsuse suhe (heli tase), mis on aktepteeritav koos SI-ga*)

bench mark — reeper, kõrgusmärk (*tugisuurus (tugi- ehk lähtemärk) veepinna taseme ja kõrguste mõõtmisel*)

best estimate — parim hinnang (*mõõtesuuruse väärtuse parimaks hinnanguks on mõõtmisel saadud mõõdiste aritmeetiline keskmine*)

best measurement capability — parim mõõtevõime (*väikseim mõõtemääramatus, mida labor või ettevõtte võib saavutada konkreetse mõõteülesande korral antud mõõtevaldkonnas*)

between-laboratory standard deviation — laboritevaheline standardhälve (*positiivne ruutjuur laboritevahelisest dispersioonist*)

between-laboratory variance — laboritevaheline dispersioon (*kogudispersiooni element, mis seostub eri laborite aritmeetiliste keskmiste erinevusega*)

between-series variance — seeriavaheline dispersioon (*kogudispersiooni element, mis seostab eri tulemuste (mõõdiste) seeriavaheliste keskmiste erinevusega*)

between-series standard deviation — seeriavaheline standardhälve (*positiivne ruutjuur seeriavahelisest dispersioonist*)

bias → **measurement bias**

bias of a measuring instrument — mõõtevahendi süstemaatiline näiduhälve (*mõõtevahendi näiduhälbe süstemaatiline komponent*)

billion — biljon (miljard) (*miljon miljonit, ehk arv üks kaheteistkümne nulliga, $1 \cdot 10^{12}$*)

BIML ⇒ **International Bureau of Legal Metrology**

BIPM ⇒ **International Bureau of Weight and Measures**

bisect — sihtmärgi (keskme) vaatlemine (*elektro-optilise kauguse mõõteseadme teleskoobist sihtmärgi keskme vaatlemine*)

black box model for uncertainty estimation — määramatuse hindamise musta kasti mudel (*määramatuse hindamismudel, milles vastavate sisendsuuruste väärtustega seotud määramatuse hinnangud on mõõtesuuruse mõõtühikutes otseselt esitatud sisendsuuruse mõju kujul mõõtesuurusele omistatud väärtusele*)

blank indication — tühinäit, taustnäit (*näit, mis on saadud uuritavale sarnase nähtuse, keha või aine mõjul, kuid mille puhul eeldatatakse, et uuritav suurus puudub või ei anna näitu mingit panust*)

blind coding — pimekodeering (*igale proovile erineva numbri omistamine, kui operaatorile mistahes proovi kohta ei ole esitatud muud identifitseeringut või infot*)

blind testing — pimekatse (*meelevaldse proovi, mille kohta pole mingit infot, katsetamine*)

blind test object — pimekatse objekt (*meelevaldselt valitud proov*)

BMC ⇒ **best measurement capability**

Bohr radius — Bohri radius (*looduslik pikkusühik*)

bottom calibration — põhja kalibreerimine (*vedeliku mahu määramise protseduur mahutis allpool kalibreerimise tugipunkti*)

Bq ⇒ **becquerel**

British thermal units — Briti soojusühik (*SI väline töö, energia ja soojuse ühik, mille kasutamine on taunitav*)

Btu ⇒ **British thermal units** ($12 \text{ Btu} \approx 1\,055,056 \text{ J}$)

bu ⇒ **bushel** ($1 \text{ bu (UK)} = 8 \text{ gal (UK)} \approx 1,032\,06 \text{ bu (US)} \approx 36,368\,72 \text{ dm}^3$)

bushel — vakk (*SI väline mahu ühik, mille kasutamine on taunitav*)

C

°C ⇒ **degree Celsius**

C ⇒ **coulomb**

cal ⇒ **calorie** ($1 \text{ cal}_{15} \approx 4,185\,5 \text{ J}$; $1 \text{ cal}_{\text{IT}} = 4,186\,8 \text{ J}$; $1 \text{ cal}_{\text{th}} = 4,184 \text{ J}$)

calculated net value — arvutatud netoväärtus (*koguväärtuse või netoväärtuse ja etteantud taaraväärtuse vahe väärtus*)

calculated size — arvutatud mõõde (*mõõde, mis on saadud matemaatilise valemi abil ja kuulub oluliste mõõtmekarakteristikute hulka, kas üksiku või mitme sama kujundi mõõtmekarakteristikute osas*)

calculated total weight value — arvutatud koguraskuse väärtus (*enam kui ühe raskuse väärtuse ja arvutatud netoväärtuse summa*)

calibration — kalibreerimine (*menetus, mis teatud tingimustel esmalt määrab kindlaks seose etalonide abil esitatud suuruse väärtuste ja mõõtemääramatuste ning vastavate mõõtevahendi näitude ja mõõtemääramatuste vahel, ning seejärel kasutab seda infot seose fikseerimiseks, et näidu alusel saada lõplik mõõtetulemus*)

calibration certificate — kalibreerimistunnistus (*mõõtevahendi kalibreerimistulemusi esitav dokument*)

calibration curve — kalibreerimiskõver (*näidu ja sellele vastava mõõtesuuruse väärtuse vahelise seose väljendus*)

calibration datum-point — kalibreerimise tugipunkt (*mahuti kalibreerimistabeli loomisel tugipunktina kasutatud punkt*)

calibration diagram — kalibreerimisgraafik, kalibreerimisdiagramm (*näidu ja vastava mõõtetulemuse vahelise seose graafiline väljendus*)

calibration hierarchy — kalibreerimisastendik, kalibreerimise hierarhia (*kalibreerimiste järjestus tugiviitest kuni sihtmõõtevahendini, kus iga kalibreerimise tulemus sõltub*)

eelneva kalibreerimise tulemusest)

calibration record — kalibreerimisandmestik (*kalibreerimisega seotud materjalide kogum mistahes kujul – registrid, protokollid, töövihikud, arvuti salvestus jne*)

calibrator — kalibraator (*etalon, mida kasutatakse kalibreerimisel*)

calorie — kalor (*SI väline soojushulga mõõtühik, mille kasutamine on taunitav*)

candela — kandela (*valgustugevuse SI põhiühik*)

capacity — maht (*mahtuvust iseloomustav suurus*)

capacity table — mahutabel, mahuti tabel, mahuti mahutabel (*tabel, mis näitab mahuti mahtu erinevatel vedelikunivoo kõrgustel mõõdetuna stabiilsest tugipunktist*)

carat — karaat (*kalliskivide hindamisel kasutatav SI väline massi mõõtühik, mille kasutamine on taunitav*)

CASCO ⇒ **Committee on conformity assessment**

catch → **locking device**

CC ⇒ **Consultative Committee**

cd ⇒ **candela**

Celsius temperature scale — Celsisuse temperatuuri skaala (*selle skaala üks kraad (°C) on algupäraselt sajandik osa jää sulamistemperatuuri (võetud skaala nullpunktiks) ja vee keemistemperatuuri vahest*)

CEN ⇒ **Committee for European Standardization**

CENELEC ⇒ **European Committee for Electrotechnical Standardization**

centred random variable — tsentraalne juhuslik suurus (*juhuslik suurus, mille ootus ehk keskväärtus võrdub nulliga*)

certificate of calibration → **calibration certificate**

certified reference material — sertifitseeritud etalonaine, sertifitseeritud referentsmaterjal (*pädeva asutuse poolt väljastatud dokumentatsiooniga varustatud etalonaine, mis kasutades kehtivaid protseduure anab ühe või mitme kindla omadust iseloomustava suuruse väärtused, seotud määramatused ja jälgitavused*)

CGPM ⇒ **General Conference on Weight and Measures**

changing face — esikülje vahetamine (*elektro-optilise kauguse mõõteseadme horisontaal- ja vertikaalskaala pööramine 200 gon võrra*)

check sample — kontrollproov (*toote üleandmiskohal võetud proov, mille korral toote kvaliteedi eest vastutus läheb tarnijalt üle vastuvõtjale*)

CIML ⇒ **International Committee of Legal Metrology**

CIPM ⇒ **International Committee of Weight and Measures**

circular run-out — ringviskumine (*GPS standardite ahela standarditud suurus*)

circumference diameter — ümberringjoone läbimõõt (*arvutatud mõõde, annab läbimõõdu d , mis on leitud seosest $d = L/\pi$*)

classification — klassistamine, klassidesse jagamine, klassifitseerimine (*mõõtevahendite jagamine klassidesse nende täpsuskarektikute põhjal*)

classifying → **classification**

c_0 ⇒ **speed of light in vacuum** ($c_0 = 299\,792\,458$ m/s – leppeliselt täpne)

CODATA ⇒ **Committee on Data for Science and Technology**

coherent derived unit — koherentne tuletatud ühik (*tuletatud ühik, mis antud suuruste süsteemi ja põhiühikute kogumi korral on põhiühikute astmete korrutis arvteguriga üks*)

coherent system of unit — koherentne ühikute süsteem (*ühikute süsteem, mis põhineb antud suuruste süsteemil ja mille iga tuletatud suuruse mõõtühik on koherentne tuletatud ühik*)

coherent unit → **coherent derived unit**

combined standard measurement uncertainty — liitmääramatus, liitstandardmääramatus, liitstandardmõõtemääramatus (*mõõtemudeli sisendsuurustega seotud standardmääramatuste kasutamisel saadud standardmääramatus*)

combined standard uncertainty → **combined standard measurement uncertainty**

Commission on Symbols, Units, Nomenclature, Atomic Masses and Fundamental Constants — Tähiste, Ühikute, Nomenklatuuri, Aatommasside ja Fundamentaalkonstantide Komisjon (*metroloogiat puudutav komisjon*)

Committee for European Standardization — Euroopa Standardimiskomitee (*tegeleb Euroopa harmoniseeritud standardite koostamisega*)

Committee on conformity assessment — ISO hindamiste ja kooskõlastamise komitee (*tegeleb ISO/IEC standardiseeriate ja juhendite kooskõlastamisega*)

Committee on Data for Science and Technology — Teaduse ja Tehnoloogia Andmekomitee (*esitab fundametaalkonstantide soovitatavad väärtused*)

common feature of size tolerance — mõõtmeelemendi ühistolerants (*üksiktolerants rakendatult mitme eraldi kujundi kohta arvestamaks kui üks mõõtmeelement*)

commutability of a reference material — etalonaine kommuteeruvus, etalonaine vahetatavus (*etalonaine omadus, mida näitab antud materjali kindla suuruse jaoks kahe kindla mõõteprotseduuriga saadud mõõtetulemuste vahelise seose ning teiste kindlate materjalide mõõtetulemuste hulgas saadud seose lähedusaste*)

comparator — võrdlusmõõtevahend, komparaator (*mõõtevahend, tehniline abinõu, spetsiaalselt loodud keskkond või etalonaine, mis annab võimaluse kõrvutada samaliigiliste mõõtesuuruste väärtusi reprodutseerivaid etalone, mõõte või mõõtevahendite näite*)

complementary indicating device — täiendav näidik (*reguleeritav seade, mille abil on võimalik hinnata skaala märgi ja näitavelemendi (viida) vahemaad skaala mõõtesuuruse ühikutes*)

conformance — vastavus (*määratletud nõuete täitmine*)

conformance zone — vastavuse tsoon (*laiendmääramatuse võrra vähendatud spetsifikatsioon*)

conformity — vastavus (*määratletud nõuete täitmine*)

consensus value — omistatud (heakskiidetud) väärtus (*kõikide võrdlusmõõtmistest osavõtivate laborite mõõtetulemuste põhjal võrdluse alusena kasutatav mõõtesuuruse väärtus*)

conservation of a measurement standard — etaloni säilitamine, etaloni hoidmine (*etaloni metrooloogiliste omaduste ettenähtud piirides hoidmiseks vajalik menetluste kompleks*)

Consultative Committees — konsultatiivkomiteed (*CIPM-i juures asuvad komiteed (10), mille ülesandeks on jälgida füüsika neid edusamme, mis mõjutavad metrooloogiat vastavas komitee valdkonnas*)

conventional quantity value — suuruse leppeväärtus, suuruse leppeline väärtus, leppeväärtus (*suurusele kindlal eesmärgil leppeliselt omistatud väärtus*)

conventional millimetre of mercury — millimeeter elavhõbedasammast (*kasutamist taunitav SI väline rõhu ühik*)

conventional millimetre of water — millimeeter veesammast (*kasutamist taunitav SI väline rõhu ühik*)

conventional reference scale — leppeline tugiskaala (*ametliku kokkuleppega kehtestatud suurusväärtuste skaala*)

conventional true value → **conventional quantity value**

conventional value → **conventional quantity value**

conventional value of a quantity → **conventional quantity value**

conversion factor between units — ühikute teisendustegur (*kahe mõõtühiku suhe sama liiki suuruste puhul*)

COOMET ⇒ **Euro-Asian Cooperation of national Metrological Institutions**

coordinator — koordineerija (*organisatsioon või isik kohustusega kõigi tegevuste koordineerimiseks tasemekatsete skeemi toimimisel*)

corrected result — parandatud tulemus (*tulemus, mis saadakse parandamata tulemusele parandi lisamisel*)

correction — parand (*mõõdisele rakendatav süstemaatilise efekti hinnangu kompensatsioon*)

correction factor — parandustegur (*arvtegur, millega korrutatakse parandamat tulemust, et kompenseerida süstemaatilist mõõtehälvet*)

correction from air buoyancy — parand õhu üleslükkest (*kaalumisobjekti tasakaalustamiseks kasutatavate vihtide või kaalu kalibreerimiseks kasutatavate vihtide ja kaalumis- objekti tiheduse erinevusest tingitud kaalumisobjekti massi mõõdisele (mõõdiste aritmeetilisele keskmisele) liidetav parand*)

correction from gravitational acceleration — parand raskuskiirenduse erinevusest (*kaalu kasutamiskoha ja kaalu kalibreerimise koha raskuskiirenduse väärtuste erinevusest tingitud kaalumisobjekti massi mõõdisele (mõõdiste aritmeetilisele keskmisele) liidetav parand*)

correlation — korrelatsioon (*juhuslike suuruste vaheline statistiline sõltuvus, mis on teatava täpsusega lähendatav lineaarse funktsionaalse sõltuvusega*)

coulomb — kulon (*elektrilaengu SI tuletatud ühik*)

counting — loendus, loendamine (*loendamine on mõõteobjekti samalaadsete elementide või sündmuste (tükkide, esemete, ainekoguste, elektriimpulsside, pöörete, radioaktiivsete osakeste vms) arvu kindlaksmääramine*)

course — plaadiring (*üks täisring mahuti seinaplaate*)

covariance — kovariatsioon (*juhuslike suuruste teist järku segamoment*)

covariance matrix — kovariatsioonimaatriks (*juhuslike suuruste teist järku segamomendi mn elemendist koosnev m-realine ja n-veeruline tabel*)

coverage factor — kattetegur (*ühest suurem arv, millega korrutatakse mõõtetulemuse liitmääramatust laiendmääramatuse saamiseks*)

coverage interval — kattevahemik (*olemasoleval infol põhinev mõõtesuuruse tõelisi väärtusi kindlaksmääratud tõenäosusega sisaldav piirkond*)

coverage probability — kattetõenäosus (*tõenäosus, et kindlaksmääratud kattevahemik sisaldab mõõtesuuruse tõeliste väärtuste kogumi*)

CRM ⇒ **certified reference material**

ct ⇒ **carat** (1 ct = 200 mg)

cubic foot — kuupjalg (*SI väline ruumala ühik, mille kasutamine on taunitav*)

cubic inch — kuuptoll (*SI väline ruumala ühik, mille kasutamine on taunitav*)

cubic yard — kuupjard (*SI väline ruumala ühik, mille kasutamine on taunitav*)

cubic metre of dense timber — tihumeeter (*SI väline mahu ühik, mille kasutamine on taunitav*)

cubic metre of piled wood — ruumimeeter (*SI väline mahu ühik, mille kasutamine on taunitav*)

cwt ⇒ **hundredweight** (1 cwt (UK) = 1 long cwt (US) ≈ 50,802 35 kg; 1 cwt (US) ≈ 45,359 237 kg)

D

d ⇒ **day** (1 d = 24 h = 86 400 s)

d ⇒ **deci**

da ⇒ **deca**

Da ⇒ **unified atomic mass unit** (1 Da = 1 u = 1,660 538 782 (83) · 10⁻²⁷ kg)

dalton — dalton (*SI ühikutest sõltumatult määratletud massi ühik*)

datum error → **datum measurement error**

datum measurement error — lähtehälve (*mõõtevahendi või -süsteemi mõõtehälve mõõtesuuruse kindlaksmääratud väärtusel*)

datums — mõõtebaasid (baaspunktid, lähtejooned, -pinnad) (*GPS standardite ahela standarditud suurused*)

day — ööpäev (*SI väline ajaühik, mis on aktepteeritav koos SI-ga*)

dead band — suikeulatus (*maksimaalne vahemik, milles suuruse väärtust võib muuta mõlemas suunas, ilma et see tekitaks vastava näidu märgatavat muutust*)

deadwood — surnud maht (*mahuti mahtu mõjutav mahuti konstruktsiooniosa (seade, armatuur vms)*)

deca — deka (*SI ühikute detsimaalne eesliide arvkorrajaga 10¹*)

deci — detsi (*SI ühikute detsimaalne eesliide arvkorrajaga 10⁻¹*)

default specification operator — vaikumisi eristuskirja käitur (*korrastatud kogum ainult spetsifitseeritud algeristustest, vaikumisi, kokkuleppelises järjekorras*)

definition — määratlus (*mõiste põhilise sisu avamine*)

definitional uncertainty — määratluse määramatus, definitsiooni määramatus (*mõõtemääramatuse komponent, mis tuleneb mõõtesuuruse määratluse piiratud üksikasjalikkusest*)

degree — kraad, 1° = (π/180) rad (*SI väline tasanurga ühik, mis on aktepteeritav koos SI-ga*)

degree Celsius — Celsiuse kraad (*Celsiuse temperatuuriskaala ühik*)

degree Fahrenheit — Fahrenheiti kraad (*kasutamist taunitav Fahrenheiti temperatuuriskaala ühik*)

degree Rankine — Rankine kraad (*kasutamist taunitav Rankine temperatuuriskaala ühik*)

degrees of freedom — vabadusastmete arv (*dispersiooni arvutamisel kasutatav sõltumatute tulemuste (mõõdiste) arvust ühe võrra väiksem arv*)

derived quantity — tuletatud suurus (*suuruste süsteemi suurus, mis on määratletud selle süsteemi põhisuuruste kaudu*)

derived unit — tuletatud ühik (*tuletatud suuruse mõõtühik*)

detection limit — avastamiskiir (*antud mõõteprotseduuriga saadud suuruse mõõdis, mille korral eksliku väite tõenäosus, et komponent puudub materjalis on β, kui on antud tõenäosus α, mis ekslikult väidab komponendi olemasolu*)

detector — indikaator (*seadis või aine, mis näitab mingi nähtuse, keha või aine olemasolu, kui sellega seotud suuruse läviväärtus on ületatud*)

determination — määramine (*katsemeetodiga määratletud operatsioonide seeria teostamise protsess, mille juures on saadud üksikväärtus*)

deviation — hälve (*suuruse tegeliku mõõtme (mõõtmisel saadud mõõdise) ja tugiväärtuse vahe*)

deviation for the verification of calibration — tõendushälve (*etaloni väärtuse ja kalibreerimisele allutatud mõõtevahendi näidu erinevus samadel talitlustingimustel*)

device for interpolation of reading (vernier or nonius) — lugemi interpoleerimise seade, noonius (*näitavelemendiga ühendatud seade, mis jagab mõõtevahendi skaala*)

osadeks spetsiaalse häälestuseta)

dial — skaalakandur (*näidiku liikumatu vüüi liikuv osa, millel paiknevad skaala või skaalad*)

differential scale — vaheskaala (*koosneb samaliigiliste konkreetsete suuruste jaoks kehtestatud pidevast või diskreetsete mõõtmete kogumist, mis on kindlaks määratud kokkuleppe alusel ja mida kasutatakse sama liiki suuruste järjestamiseks*)

digital measuring instrument — numbrinäidikuga mõõtevahend (*mõõtevahend, mis annab väljundsignaali digitaalsel või näidu numbrilisel kujul*)

dimension → **quantity dimension**

dimensional tolerancing — mõõtmeline tolereerimine (*joonise mõõtmete varustamine piirhälvetega*)

dimension of a quantity → **quantity dimension**

dimensionless quantity → **quantity of dimension one**

dioptr — dioptria (*SI väline optilise tugevuse ühik, mille kasutamine on taunitav*)

dip — mõõtesügavus (*vertikaalne vahekaugus vedeliku pinna ja mõõtesügavuse tugipunkti vahel*)

dipping datum plate — mõõtesügavuse tugiplaat (*vahetult mõõtmise tugipunkti all asuv horisontaalne metallplaat, mis on määratletud kontaktpinnaks, millest lähtudes mõõdetakse käsitsi vedeliku sügavust*)

dipping datum point — mõõtesügavuse tugipunkt, mõõtmise alguspunkt, nullpunkt (*vahetult mõõtmise tugipunkti all asuv horisontaalne metallplaat, mis on määratletud kontaktpunktiks, millest lähtudes mõõdetakse käsitsi vedeliku sügavust*)

dipping plate → **dipping datum plate**

dip-hatch — mõõteluuk (*avaus mahuti katusel, mille kaudu on võimalik läbi viia vedelikutaseme mõõtmist ja proovivõttu*)

dip-plate — mõõtesügavuse tugiplaat (*mõõteluugi all (mahuti põhja kohal) asuv kontaktplaat*)

dip-point — mõõtesügavuse tugipunkt (*punkt mõõtesügavuse tugiplaadil, mida loodruleti raskus puudutab mõõtmise ajal ja millest alates mõõdetakse naftaproduktide ja vee sügavus*)

dip-tape — loodmõõdulint (*pingestava raskusega terasest valmistatud ning pikkusühikutes gradueeritud mõõdulint naftasaaduste või vee sügavuse mõõtmiseks mahutis kas otseselt mõõtesügavuse või kaudselt tühja osa kõrguse mõõtmise kaudu*)

dip-weight — loodmõõdulindi raskus (*terasest loodmõõdulindi otsa kinnitatud raskus mõõdulindi pingulhoidmiseks piisava massiga ja kujuga, mis hõlbustaks võimalikust mõõtesügavuse tugiplaadil olevast sadestusest läbi tungida*)

direct global size — otsene üldmõõde (*juurdekuuluva kujundi mõõde, mis on sama geomeetrist tüüpi kui mõõtmeelement*)

direct method of measurement — otsemõõtemetod (*mõõdise otsese määramise meetod mõõtesuuruse ja teiste mõõdetud suurustevaheliste funktsionaalsete seoste kasutamiseta*)

DIS ⇒ **Draft International Standard**

discrimination — eristatavus (*mõõtevahendi võime reageerida mõõtesuuruse väikesele muutumisele*)

discrimination threshold — kostelävi (*mõõtesuuruse väärtuse suurim muutus, mis ei tekita tuvastavat muutust vastavas näidus*)

displaying device — näidik, näiduseadis (*mõõtevahendi osa, mis esitab näidu*)

displaying measuring instrument — mõõteriist, meerik, arvesti (*mõõtur, mille väljundsignaal on visuaalne*)

distance — (vahe)kaugus (*GPS standardite ahela standarditud suurus*)

distribution — jaotus (*funktsionaal, mis seab juhusliku suuruse X muutumispiirkonna igale mõõtmisel saadavale alamhulgale H vastavusse tõenäosuse $P(X \in H)$, millega X võib omandada väärtuse hulgast H*)

distribution conto[u]r — jaotuskõver (*jaotusfunktsiooni selliste punktide hulk ruumis või tasandil, mille koordinaadid avalduvad arvtelje sidusas piirkonnas muutuva suuruse pideva funktsioonina*)

distribution function — jaotusfunktsioon (*juhusliku suuruse X jaotust esitav funktsioon F , mille väärtuseks punktis x on tõenäosus, et juhuslik suurus X omandab arvust x väiksema väärtuse*)

disturbance — häire (*mõjuri väärtus standardiga määratletud piirides väljaspool mõõtevahendi normitud töötingimusi*)

dptr $\Rightarrow$ **dioptr** ($1 \text{ dptr} = 1 \text{ m}^{-1}$)

draft — süvis (*laeva sügavus vees, mõõdetuna süvisemärkide järgi*)

draft marks — laeva süvisemärgid (*laeva külgedel asetsevad nummerdatud märgid*)

drawing-specific default GPS specification operator — joonisepõhine vaikimisi GPS eristuskirja muutur (*eristuskirja muutur, mis on nõutav tehnilise dokumentatsiooni järgi*)

dry barrel — tahke barrel (*kasutamist taunitav SI väline ruumala (mahu) ühik*)

dry bbl $\Rightarrow$ **dry barrel** ($1 \text{ dry bbl (US)} = 7\,056 \text{ in}^3 \approx 115,627 \text{ l dm}^3$)

dry pint — tahke pint (*kasutamist taunitav SI väline ruumala (mahu) ühik*)

dry pt $\Rightarrow$ **dry pint** ($1 \text{ dry pt (US)} = (1/64) \text{ bu (US)} \approx 0,968\,939 \text{ pt (UK)} \approx 0,550\,610\,5 \text{ dm}^3$)

Draft International Standard — Rahvusvahelise standardi projekt (*ISO liikmesorganisatsioonidele saadetakse projekt seisukoha võtmiseks*)

durability — mõõtevahendi vastupidavus (*mõõtevahendi võime säilitada metrooloogilised karakteristikud kasutusperioodi jooksul*)

dyn $\Rightarrow$ **dyne** ($1 \text{ dyn} = 10^{-5} \text{ N}$)

dyne — düün (*CGS süsteemi jõu ühik, mille kasutamine on taunitav*)

E

e $\Rightarrow$ **elementary charge** ($e = 1,602\,176\,487(40) \cdot 10^{-19} \text{ C}$)

E $\Rightarrow$ **exa**

EA $\Rightarrow$ **European co-operation for Accreditation**

edges — 13mber13 (*GPS standardite ahela standarditud suurused*)

E_H $\Rightarrow$ **Hartree energy** ($E_H = 4,359\,743\,94(22) \cdot 10^{-18} \text{ J}$)

electric current — elektrivoolu tugevus (*Rahvusvahelise suuruste süsteemi ISQ põhisuurus*)

electrical measuring instrument — elektriline mõõteriist, elektriliste suuruste mõõtevahend (*mõõtevahend, mis on ette nähtud elektriliste või mitteelektriliste suuruste mõõtmiseks elektrilisel või elektroonsel mõõteprintsibil*)

electro-mechanical blood pressure measuring system — elektromehaaniline vererõhu mõõtesüsteem (*süsteem, mille moodustavad vähemalt üks mansett, mis on ühendatud pneumaatikasüsteemiga, üks elektromehaaniline andur, üks mõõtesuuruse väärtust näitav seade ja vajadusel signaali sisendid ja väljundid*)

electro-mechanical pressure transducer — elektromehaaniline rõhu andur (*mõõtevahend, mis muudab rõhu signaali elektriliseks signaaliks*)

electronic component — elektroonika component (*väikseim füüsikaline üksus, mis kasutab eletron- või aukjuhtivust pooljuhis, gaasis või vaakumis*)

electronic device — elektroonne seade (*teatud funktsiooni sooritamise seade, milles on elektroonilised blokid*)

electronic measuring instrument — elektroonne mõõtevahend (*mõõtevahend, mis on varustatud elektroonilis(t)e seadme(te)ga*)

electronic sub-assembly — elektrooniline blokk (*elektroonse seadme osa, milles on elektroonika komponendid ja mis omab tuntavat funktsiooni, näiteks A/D konverter ja näidiku maatriks*)

electronic weighing instrument — elektroonne kaal (*kaal, mis on varustatud elektroonilis(t)e seadme(te)ga*)

electron mass — elektroni mass (*looduslik massi ühik*)

electronvolt — elektronvolt (*SI ühikutest sõltumatult määratletud energia ühik*)

electromechanical weighing instrument — elektromehaaniline kaal (*mehaaniline kaal, mis lisaks on varustatud elektriliste/elektrooniliste seadmetega*)

elementary charge — elektilaeng (*atomaarne elektrilaengu ühik*)

elimination — kõrvaldamine (*mõõdiste kogumist ebasobiva mõõdise kõrvaldamine*)

EMPR ⇒ **European Metrology Research Programme**

envelope requirement — ümbrise nõue (*kahepunkti mõõtme kombinatsiooni vahelduv kasutamine eristuskirja käiturina, rakendatult mõõtme vähima materjali piiri ja kas vähima ümberjoonestatud mõõtme või suurima sissejoonestatud mõõtme kui eristuskirja käitur, mis on rakendatud mõõtme maksimummaterjali piiri jaoks*)

envelope requirement for external features of size — ümbrise nõue väliste mõõtmeelementide jaoks (*kahepunkti mõõtme kombinatsiooni vahelduv kasutamine eristuskirja käiturina, rakendatult alumise piirmõõtme ja vähima ümberjoonestatud mõõtme eristuskirja käiturina, mis on rakendatud ülemise piirmõõtme jaoks*)

envelope requirement for internal features of size — ümbrise nõue sisemiste mõõtmeelementide jaoks (*kahepunkti mõõtme kombinatsiooni vahelduv kasutamine eristuskirja käiturina, rakendatult ülemise piirmõõtme ja suurima sissejoonestatud mõõtme eristuskirja käiturina, mis on rakendatud alumise piirmõõtme jaoks*)

erg — erg, 1 erg = 10^{-7} J (*kasutamist taunitav CGS süsteemi töö ja energia ühik*)

error → **measurement error**

error of indication of a measuring instrument — mõõtevahendi näiduhälve (*mõõtevahendi näit miinus sisendsuuruse tõeline väärtus*)

error of measurement → **measurement error**

etalon → **measurement standard**

ETSI ⇒ **European Telecommunications Standards Institute**

EURACHEM ⇒ **Focus for Analytical Chemistry in Europe**

EURAMET ⇒ **European Association of National Metrology Institutions**

Euro-Asian Cooperation of national Metrological Institutions — Euro-Aasia Riiklike Metroloogiaasutuste Koostööorgan (*hõlmab Euro-Aasia riiklikke metroloogia-asutusi*)

European Association of National Metrology Institutions — Euroopa Metroloogia-instituutide Assotsiatsioon (*hõlmab EU, EFTA ja EU-ga liitumislepingu sõlminud metroloogiainstituute*)

European Committee for Electrotechnical Standardization — Euroopa Elektrotehnika Standardimiskomitee (*tegeleb Euroopa elektrotehnika alaste harmoniseeritud standardite koostamisega*)

European co-operation for Accreditation — Euroopa Akrediteerimisühendus (*harmoniseerib liikmete akrediteerimisalast tegevust kalibreerimis- ja katselaborite, toodete kvaliteedisüsteemide, isikute ja keskkonnaseiresüsteemide sertifitseerimisorganite ning tehnilise järelevalve valdkondades*)

European Cooperation in Legal Metrology — Euroopa Legaalmetroloogiaühendus

(tegeleb Euroopale spetsiifiliste legaalmetroloogia küsimustega)

European Metrology Research Programme — Euroopa metroloogia raamprogramm
(metroloogiainstituutide koostöövorm ja projektid)

European Telecommunications Standards Institute — Euroopa Telekommunikatsiooni
Standardite Instituut (tegeleb Euroopa telekommunikatsiooni alaste harmoniseeritud
standardite koostamisega)

eV ⇒ **electronvolt** ($1 \text{ eV} = 1,602\,176\,487\,(40) \cdot 10^{-19} \text{ J}$)

exa — eksa (*SI ühikute detsimaalne eesliide arvkorrajaga* 10^{18})

expanded measurement uncertainty — laiendmääramatus, laiendmõõtemääramatus (*liit-
määramatuse korrutis ühest suurema teguriga*)

expanded scale — sõrendatud skaala (*skaala, mille näidupiirkonna üks osa hõlmab
ebaproportsionaalselt suurt osa skaala pikkusest*)

expanded uncertainty → **expanded measurement uncertainty**

experimental standard deviation — eksperimentaalne standardhälve (*suurus s , mis on
saadud sama mõõtesuuruse n -kordsel mõõtmisel ja iseloomustab mõõdiste jaotust*)

extended indicating device — laiendnäidik (*seade, mis muudab kaalul ajutiselt pärast
käsitsi käsku tegeliku skaalajaotise väärtuse (d) väiksemaks kui taatluse
skaalajaotuse väärtus (e)*)

extension interval of self-indication — isenäitamise laiendpiirkond (*väärtuste piirkond,
mille abil on võimalik laiendada kaalumispiirkonnas isenäitamise piirkonda*)

external electro-optical distance-ranging method — elektro-optiline välimiste kauguste
mõõtemetod (*kasutatakse vertikaalsete silindriliste mahutite kalibreerimisel*)

F

F ⇒ **farad**

f ⇒ **femto**

°F ⇒ **degree Fahrenheit** ($1 \text{ °F} = 1 \text{ °R} = (5/9) \text{ K}$)

Fahrenheit temperature scale — Fahrenheiti temperatuuri skaala (*selle skaala üks kraad
(°F) on sajandik osa lume ja salmiaagi segu (võetud skaala nullpunktiks) ja inimese
normaalse kehatemperatuuri (100°F) vahest*)

farad — farad (*elektrilise mahtuvuse SI tuletatud ühik*)

fault — eksimus (*mõõtevahendi näiduhälbe ja riistmääramatuse vaheline erinevus*)

FDIS ⇒ **Final Draft International Standard**

feature of size — mõõtmeelement (*geomeetiline kujund, mis on määratletud joon- ja
nurgamõõtmega*)

femto — femto (*SI ühikute detsimaalne eesliide arvkorrajaga* 10^{-15})

festmeter — tihumeeter (*SI väline puidu mahu mõõtühik, mille kasutamine on ebasoovitav*)

fiducal error of a measuring instrument — mõõtevahendi taandatud näiduhälve
(*mõõtevahendi näiduhälbe ja mingi selle mõõtevahendi jaoks kindlaksmääratud
väärtuse suhe*)

fiducial form of expression — taandkarakteristik (*metrooloogiliste karakteristikute või teiste
andmete esitamise viis, mis iseloomustab nende suhet vaadeldava suuruse
taandväärtusesse*)

Final Draft International Standard — Rahvusvahelise standardi lõppprojekt (*ISO
liikmesorganisatsioonidele seisukoha võtmiseks saadetud standardi lõplik
redaktsioon, millele järgneb publitseerimine rahvusvahelise ISO standardina*)

fl oz ⇒ **fluid ounce** ($1 \text{ fl oz (UK)} = (1/160) \text{ gal (UK)} \approx 0,960\,760 \text{ fl oz (US)} \approx
28,413\,06 \text{ cm}^3$)

floating cover — ujuv kate (*väikese massiga metallist või plastist kate, mis on projekteeritud mahutis vedeliku pinnal ujuma*)

floating-roof tank — ujuva katusega mahuti (*mahuti, mille katus ujub vabalt mahutis sisalduva vedeliku pinnal, välja arvatud madalatel vedelikutasemetel, mille korral katuse raskus on tugede kaudu mahuti põhja kanda*)

fluid ounce — vedelunts (*SI väline ruumala (mahu) ühik, mille kasutamine on taunitav*)

Focus for Analytical Chemistry in Europe — keemialaborite probleemidega tegelev organisatsioonide võrgustik Euroopas (*edendab rahvusvahelist mõõtmiste jälgitavuse süsteemi keemias ja saadavate mõõtetulemuste kvaliteeti*)

freedom from bias of a measuring instrument — mõõtevahendi õigsus (*mõõtevahendi võime anda näite, mis on vabad süstemaatilisest näiduhälbest*)

foot — jalg (*kasutamist taunitav SI väline pikkuse ühik*)

force from air buoyancy — jõud õhu üleslükkest (*kaalumisobjekti ruumalaga proportsionaalselt mõjuv üleslükkejõud*)

form of line dependent on datum — mõõtebaasist (lähtest) sõltuv joone kuju (*GPS standardite ahela standarditud suurus*)

form of line independent of datum — mõõtebaasist (lähtest) sõltumatu joone kuju (*GPS standardite ahela standarditud suurus*)

form of surface dependent on datum — mõõtebaasist (lähtest) sõltuv pinna kuju (*GPS standardite ahela standarditud suurus*)

form of surface independent of datum — mõõtebaasist (lähtest) sõltumatu pinna kuju (*GPS standardite ahela standarditud suurus*)

“forward” station — “järgmine” seisuasend (*järgmine seisuasend “hetke” seisuasendist, milles elektro-optiline kauguse mõõteseade antud ajahetkel asub*)

ft ⇒ **foot** (1 ft = 12 in = 0,304 8 m)

ft² ⇒ **square foot** (1 ft² = 0,092 903 04 m²)

ft³ ⇒ **cubic foot** (1 ft³ ≈ 28,316 85 dm³)

fuel dispenser — kütusetankur, tankur (*mõõtesüsteem, mis on ette nähtud mootorsõidukite, väikelaevade ja väikelennukite tankimiseks*)

function — funktsioon (*kui kaks suurust on omavahel vastastikusel seoses, siis üks muutuv suurus on teise funktsioon*)

functional deterioration curve — funktsionaalsuse halvenemise kõver (*toote funktsionaalsuse taseme ja geomeetrilise karakteristiku, geomeetriliste karakteristikute kombinatsiooni või metrooloogilise karakteristiku vahelise suhte graafiline esitus*)

functional level of metrological characteristic — metrooloogilise karakteristiku funktsionaalsuse tase (*kõneall oleva metrooloogilise karakteristikuga ja komplekti nõuetele vastavate metrooloogiliste karakteristikutega mõõtevahendi toimimise headus kõneall olevast karakteristikust mõjutatud omaduste aspektist vaadelduna*)

fundamental deviation — põhihälve (*piirhälve, mis määrab tolerantsivahemiku asukoha nimimõõtme suhtes*)

fusing point — sulamispunkt (*temperatuur, mille juures tahke aine muutub vedelaks*)

G

G ⇒ **gauss** (1 G ≅ 10⁻⁴ T)

G ⇒ **giga**

gaging → **measurement**

Gal ⇒ **gal** (1 Gal = 1 cm/s² = 0,01 m/s²)

gal ⇒ **gallon** (1 gal (UK) ≈ 1,200 95 gal (US) ≈ 4,546 099 dm³)

gal — kiirendus (*SI väline kiirenduse ühik, mille kasutamine on taunitav*)

gallon — gallon (*SI väline mahu ühik, mille kasutamine on taunitav*)

gauge-hatch → **dip-hatch**

gauging — (mahu) mõõtmine (*toiming, mille käigus teostatakse kõik vajalikud mõõtmised mahutis, määramaks vedeliku mahtu*)

gauging → **measurement**

gauging access point — mõõtmise ligipääsupunkt (*avaus mahuti katusel, mille kaudu on võimalik läbi viia vedelikutaseme mõõtmist ja proovivõttu*)

gauging of a measuring instrument — mõõtevahendi gradueerimine (*tegevus mõõtesuuruse väärtustele vastavate skaalamärkide (mõnikord ainult kindlate põhimärkide) asetuse määramiseks näituriil*)

gauging reference point — mõõtmise ülemine tugipunkt (*üheselt määratletud punkt mõõteluugil, vertikaalsuunas mõõtesügavuse tugipunkti kohal, näitamaks asukohta ja ülemist tugipunkti, millest lähtudes tuleb käsitsi mõõta vedeliku sügavus või tühja osa kõrgus*)

gauss — gauss (*erinimetusega Gaussi CGS süsteemi magnetvoo tiheduse ühik, mille kasutamine on taunitav*)

Gaussian distribution — Gaussi jaotus (*normaaljaotus*)

General Conference on Weight and Measures — Rahvusvaheline Kaalude ja Mõõtude Peakonverents (*diplomaatilisel teel kokkukutsutud konverents*)

geometrical product specifications — toote geomeetrilised spetsifikatsioonid (*globaalse GPS standardite süsteem*)

giga — giga (*SI ühikute detsimaalne eesliide arvkorrajaga 10^9*)

global size — üldmõõde (*mõõtme karakteristik, millel on määratluse järgi unikaalne väärtus piki ja ümber tolereeritavat mõõtmeelementi*)

gon — goon, 1 goon = $(\pi/200)$ rad = 1/400 täisringist (*kasutamist taunitav mittedetsimaalne tasanurga ühik*)

GPS ⇒ **geometrical product specifications**

gr ⇒ **grain** (1 gr = (1/7 000) lb = 64,798 91 mg)

graduated measuring instrument — gradueeritud mõõtevahend (*mõõtevahend, mis võimaldab otsese, täieliku või osalise mõõdise saamise*)

grain — graan (*SI väline massi ühik, mille kasutamine on taunitav*)

gray — grei (*neeldumisdoosi SI tuletatud ühik*)

gross value (G or B) — koguväärtus (*kaalu poolt esitatud kaalumisobjekti massi väärtus kaalu näidikul töötava taaraseadiseta või etteandva taaraväärtuse seadiseta*)

guide — juhend (*soovitav toimingute või tegevuste kirjeldus*)

guide pole — sihttoru (*mahutisse ehitatud vertikaalne avadega perforeeritud toru vedeliku turbulentsist, pinna voolustest või vedeliku lokumisest tingitud mõõtehälvete vähendamiseks*)

Guide to the expression of uncertainty in measurement — mõõtemääramatuse väljendamise juhend (*sisaldab mõõtemääramatuse (standard- ja laiendmääramatuse) kindlaksmääratud hindamise ja esitamise protseduure koos lühikokkuvõtete ja mitmetest detailselt esitatud näidetest*)

GUM ⇒ **Guide to the expression of uncertainty in measurement**

Gy ⇒ **gray** (vastab 1 J energia neeldumisele 1 kg massiga aines)

H

H ⇒ **henry**

h ⇒ **hecto**

h ⇒ **hour** (1 h = 60 min = 3600 s)

ħ ⇒ **reduced Plank constant** ($\hbar = 1,054\ 571\ 628\ (53) \cdot 10^{-34}$ J·s)

ha ⇒ **hectare for area** (1 ha = 1 hm² = 10⁴ m²)

haft-basis fit system — istu võllisüsteem (*istud, kus võlli põhihälve on null, s.o ülemine piirhälve on null*)

Hartree energy — Hartree energia (*looduslik energia ühik*)

hectare for area — hektar (*SI väline pindala ühik, mille kasutamine on taunitav*)

hecto — hekto (*SI ühikute detsimaalne eesliide arvkorrajaga 10²*)

henry — henri (*induktiivsuse SI tuletatud ühik*)

hertz — herts (*sageduse SI tuletatud ühik*)

high resolution — kõrge eristus (*mõõtemääramatuse komponentide üksikasjalik tähistusviis*)

hole — ava (*töösise sisemine element, mis sisaldab sisemõõtmeid*)

hole-basis fit system — istu avasüsteem (*istud, kus ava põhihälve on null, s.o alumina piirhälve on null*)

horizontal station — horisontaalne seisuasend (*optilise seadme asendi fikseerimiskoht ümber mahuti liigutamisel*)

horsepower — hobujõud (*SI väline võimsuse ühik, mille kasutamine on taunitav*)

hour — tund (*SI väline ajaühik, mis on aktepteeritav koos SI-ga*)

hp ⇒ **horsepower** (1 hp ≈ 745,699 9 W)

hundredweight — tsentner (*SI väline massi ühik, mille kasutamine on taunitav*)

Hz ⇒ **hertz**

I

IEC ⇒ **International Electrotechnical Commission**

IFCC ⇒ **International Federation of Clinical Chemistry and Laboratory Medicine**

illuminance — valgustatus, valgustustihedus (*valgustatava pinna pindalaühikule langev valgusvoog*)

IMEKO ⇒ **International Measurement Confederation**

in ⇒ **inch** (1 in = 25,4 mm)

in² ⇒ **square inch** (1 in² = 645,16 mm²)

in³ ⇒ **cubic inch** (1 in³ = 16,387 064 cm³)

inch — toll (*SI väline pikkuse mõõtühik, mille kasutamine on taunitav*)

inch screw thread — tollkeere (*keere, mille elementide mõõtmed on esitatud tollides*)

incremental method using volumetric meters — vedelikuarvestiga osamahtude lisamise meetod (*toornafta ja vedelate naftatoodete mahutite kalibreerimisel kasutatav meetod*)

index — viit (*näidiku liikumatu või liikuv osa, mille asend skaalamärkide suhtes võimaldab näidu lugemist*)

indicated value — näidu väärtus, mõõdis (*mõõtevahendi poolt esitatud väärtus, mis on seotud mõõtevahendi kalibreerimiskõveraga*)

indicating component — näitavelement (*element, mis näitab mõõtevahendi näitu*)

indicating device → **displaying device**

indicating device with a differentiated scale division — diferentseeritud skaalajaotisega näidik (*numbrinäidik, millel viimane number pärast kümnendkoha märki on selgelt eristatud teistest numbritest*)

indicating measuring instrument — mõõtur, mõõdik (*mõõtevahend, mille väljundsignaal annab infot mõõtesuuruse väärtuse kohta*)

indication — näit, koste (*mõõtevahendi või -süsteemi poolt esitatud suuruse väärtus*)

indication interval — näidupiirkond (*suuruse väärtuste hulk, mis on piiratud näitude võimalike piirväärtustega*)

indication stabilizing device — näidu stabiliseerimisseade (*seade antud tingimustes mõõtevahendi stabiilse näidu hoidmiseks*)

indirect global size — kaudne üldmõõde (*tasemekorrastatud mõõde või arvutatud üldmõõde*)

indirect method of measurement — kaudne mõõtemetod (*mõõtemetod, kus suuruse väärtus määratakse teiste suuruste teadaoleva seose kaudu mõõtesuurusega*)

influence factor — mõjutegur (*mõjuri väärtus mõõtevahendi määratletud töötingimustel*)

influence quantity — mõjur (*suurus, mis otsesel mõõtmisel ei mõjuta mõõtesuurust, vaid mõjutab näidu ja mõõdetulemuse vahelist seost*)

influence quantity of a measurement instrument — mõõtevahendiga seotud mõjur (*mõõtevahendi karakteristik, mis mõjutab mõõtevahendiga läbi viidud mõõtmise tulemust*)

influence quantity of a workpiece — töödeldavast detailist (osisest) tingitud mõjur (*töödeldava detaili (osise) karakteristik, mis mõjutab detailil (osisel) läbi viidud mõõtmise tulemust*)

initial zero-setting device — esmane nullimisseade (*seade näidu seadmiseks nulli automaatselt mõõtevahendi toitevõrku sisselülitamisel enne kasutamist*)

innage → **dip**

innage-based ALGs — mõõtesügavuse mõõtmisel põhinevad automaatsed nivoomõõturid (*nivoomõõturid, mis on loodud ja paigaldatud vedeliku mõõtesügavuse mõõtmiseks ning millel on intergeeritud tugipunkt mahuti põhjal või selle läheduses, mis on seostatud mõõtesügavuse tugipunktiga*)

input quantity → **input quantity in a measurement model**

input quantity in a measurement model — mõõtemudeli sisendsuurus (*suurus, mida peab mõõtma, või suurus, mille väärtuse võib saada muul viisil, selleks et arvutada mõõtesuuruse mõõdist*)

instruction — juhised (*vajaliku tegevuse kirjeldus*)

instrument constant — mõõtevahendi konstant (*tegur, millega peab korrutama mõõtevahendi näitu, et saada mõõdis või suuruse väärtus, mida kasutatakse mõõtesuuruse väärtuse arvutamiseks*)

instrument with price scales — hinnaskaalaga mõõtevahend (*mõõtevahend, mis näitab tasutavat hinda hinnakaardi või skaala abil ühikuhinna piirkonnas*)

instrumental bias — mõõtevahendi näiduhälve, näiduhälve (*kordusnäitude keskmise ja suuruse tugiväärtuse vahe*)

instrumental drift — mõõtevahendi näidutriiv, näidutriiv (*näidu pidev või astmeline muutumine ajas mõõtevahendi metrooloogiliste omaduste muutumise tõttu*)

instrumental measurement uncertainty — riistmääramatus (*mõõtemääramatuse komponent, mis on tekitatud kasutuseloleva mõõtevahendi või -süsteemi poolt*)

instrumental uncertainty → **instrumental measurement uncertainty**

integrating measuring instrument — integreeriv mõõteriist (*mõõtevahend, mis väljastab mõõtesuuruse väärtuse vastava suuruse integreerimisel teise, sõltumatu suuruse suhtes*)

interlaboratory comparison — laboritevaheline võrdlus (*katsete või mõõtmiste organiseerimine, esitus ja hindamine samal või samastel katsekehadel kahe või enama labori poolt vastavalt ettemääratud tingimustele*)

intermediate measurement precision — mõõtmise vahepealne korduvustäpsus (*mõõtmise*)

- korduvustäpsus mõõtmise vahepealsete korduvustingimuste teatud kogumi korral*
- intermediate measurement task** — vahemõõteülesanne (*mõõteülesanne, mis saadakse üldmõõteülesande jagamisel lihtsamateks osäülesanneteks*)
- intermediate precision** → **intermediate measurement precision**
- intermediate precision condition** → **intermediate precision condition of measurement**
- intermediate precision condition of measurement** — mõõtmise vahepealne korduvustingimus (*üks mõõtmise tingimus muude tingimuste kogumist, mis hõlmab sama mõõteprotseduuri, asukohta ja sama või samasuguse objekti kordusmõõtmisi pika ajavahemiku jooksul, kuid mis võib sisaldada ka muid tingimusi, sealhulgas muudatusi*)
- internal electro-optical distance-ranging method** — elektro-optiline sisemiste kauguste mõõtemetod (*kasutatakse horisontaalsete ja vertikaalsete silindriliste mahutite kalibreerimisel*)
- International Bureau of Legal Metrology** — Rahvusvaheline Legaalmetroloogia Büroo (*pidevalt tegutsev mõõdundusalaseid dokumente heakskiitev organ rahvusvahelistest ekspertidest koosnevate tehniliste komiteede kaudu*)
- International Bureau of Weight and Measures** — Rahvusvaheline Kaalude ja Mõõtude Büroo (*Meetrikonventsiooni põhjal loodud rahvusvaheline metrooloogialabor*)
- International Committee of Legal Metrology** — Rahvusvaheline Legaalmetroloogia Komitee (*iga liikmesriigi esindajast koosnev OIML-i juhtiv organ*)
- International Committee of Weight and Measures** — Rahvusvaheline Kaalude ja Mõõtude Komitee (*koosseis: Meetrikonventsiooni liikmesriikidest CGPM-i poolt valitud 18 teadlast*)
- International Conference on Legal Metrology** — Rahvusvaheline Legaalmetroloogia Konverents (*konverents otsustab organisatsiooni üldpoliitika ja majandusküsimused ning võtab vastu rahvusvahelisi soovitusi legaalmetroloogia valdkonnas*)
- International Electrotechnical Commission** — Rahvusvaheline Elektrotehnikakomisjon (*liikmesorganisatsioonid on erinevate riikide elektrotehnikakomisjonid*)
- International Federation of Clinical Chemistry and Laboratory Medicine** — Rahvusvaheline Kliinilise Keemia ja Laboratoorse Meditsiini Föderatsioon (*täisliikmeks on eri riikide kliinilise keemia ja laboratoorse meditsiini ühingud*)
- International Measurement Confederation** — Rahvusvaheline Mõõtmise Konföderatsioon (*valitsusteväline föderatsioon, liikmeteks on mõõdundusalased ühingud ja assotsiatsioonid*)
- international measurement standard** — rahvusvaheline etalon, rahvusvaheline mõõteetalon (*etalon, mida tunnustavad rahvusvahelise lepingu allkirjastajad ja mis on mõeldud ülemaailmseks kasutamiseks*)
- International Organization for Standardization** — Rahvusvaheline Standardimisorganisatsioon (*organisatsiooni liikmed on erinevate riikide standardimisorganisatsioonid*)
- International Organization of Legal Metrology** — Rahvusvaheline Legaalmetroloogia Organisatsioon (*edendab metroloogia protseduuride harmoniseerimist ülemaailmses ulatuses*)
- International System of Quantities** — Rahvusvaheline suuruste süsteem (*suuruste süsteem, mis põhineb seitsmele põhisuurusele: pikkus, mass, aeg, elektrivoolu tugevus, termodünaamiline temperatuur, ainehulk ja valgustugevus*)
- International System of Units** — Rahvusvaheline ühikute süsteem (*Kaalude ja Mõõtude Peakonverentsi (CGPM) kehtestatud Rahvusvahelisele suuruste süsteemile tuginev ühikute süsteem ja selle kasutamise reeglid*)

International Temperature Scale of 1990 — Rahvusvaheline praktiline temperatuuriskaala ITS-90 (*skaala, mis on üles ehitatud rea reeperpunktide ja interpoleerimisprotseduuride alusel, mis on määratud rahvusvaheliste leppimustega*)

International Union of Pure and Applied Chemistry — Rahvusvaheline Puhta ja Rakenduskeemia Liit (*liikmeteks on eri riikide keemikuid organiseerivad seltsid ja ühendused*)

International Union of Pure and Applied Physics — Rahvusvaheline Puhta ja Rakendusfüüsika Liit (*edendab füüsika oskussõnavara ja mõõtühikute rahvusvahelist kooskõlastamist*)

International vocabulary of metrology – Basic and general concepts and associated terms — Rahvusvaheline metroloogia sõnastik – Põhiterminid (*käsitleb metroloogiaalaseid termineid, esitab nende määratlused ning näidete ja märkuste abil annab juhised terminite kasutamiseks*)

interpolation — interpoleerimine (*funktsiooni väärtuse arvutamise protsess kahe teadaoleva väärtuse vahele jääva argumendi väärtuse korral*)

intrinsic instrumental uncertainty — siseriistmääramatus (*mõõtevahendi määramatus tugitingimustel*)

intrinsic measurement standard — olemuslik etalon (*nähtuse või aine lahutumatul taasesitataval omadusel põhinev etalon*)

intrinsic standard → **intrinsic measurement standard**

intrinsic uncertainty of the measurand — mõõtesuuruse omamääramatus (*väikseim määramatus, mida saab omistada mõõtesuurusele*)

intrusive ALG — kontaktne automaatne nivoomõõtur (*nivoomõõtur, mille vedelikutaseme andur on mahutis ja on füüsilises kontaktis vedeliku pinnaga, näiteks ujuki ja servoga käitavat tüüpi automaatsed nivoomõõturid*)

ISO ⇒ **International Organization for Standardization**

ISO fit system — ISO istusüsteem (*istusüsteem, mis sisaldab võlle ja avasid, mis on tolereeritud ISO tolerantside ja joonmõõtmete koodsüsteemi kohaselt*)

ISQ ⇒ **International System of Quantities**

iterative metod/procedure — lähendmeetod/-protseduur (*lihtsustatud ja lähendatud meetod/protseduur mõõteülesande lahendamisel, näiteks PUMA GUM-I asemel*)

ITS-90 ⇒ **International Temperature Scale of 1990**

IUPAC ⇒ **International Union of Pure and Applied Chemistry**

IUPAP ⇒ **International Union of Pure and Applied Physics**

J

J ⇒ joule

JCGM ⇒ **Joint Committee for Guides in Metrology**

Joint Committee for Guides in Metrology — Metroloogiajuhendite Ühiskomitee (*edendab sõnastike VIM ja GUM kasutamist, revideerib neid sõnastikke ja koostab lisajuhendeid mõõtemääramatuse juhendi laiemale rakendamiseks*)

joule — džaul (*energia, töö ja soojushulga SI tuletatud ühik*)

K

K ⇒ kelvin

k ⇒ kilo

kat ⇒ katal

katal — (*katalüüsi aktiivsuse SI tuletatud ühik*)

kelvin — kelvin (*termodünaamilise temperatuuri SI põhiühik*)

K-factor — K-tegur (*vedelikuarevesti poolt genereeritud impulsside arv seda läbinud mahuühiku kohta*)

kg ⇒ kilogram

kgf ⇒ kilogram-force (1 kgf = 9,806 65 N)

kilo — kilo (*SI ühikute detsimaalne eesliide arvkordajaga 10³*)

kilogram — kilogramm (*massi SI põhiühik*)

kilogram-force — jõukilogramm (*SI väline jõu ühik, mille kasutamine on taunitav*)

kind → kind of quantity

kind of quantity — suuruse liik (*vastastikku võrreldavate suuruste ühine aspekt*)

kind of verification — taatluse liik (*tõendamise ühine aspekt*)

kn ⇒ knot for velocity (1 kn = 1 M/h = 0,514 444 m/s)

knot for velocity — sõlm (*SI väline kiirus ühik, mille kasutamine on taunitav*)

known value — teadaolev väärtus (*proovi valmistamisel sellele omistatud väärtus*)

L

L,l ⇒ litre (1 l = 1 dm³ = 10⁻³ m³)

l.y. ⇒ light year (1 l.y. ≈ 9,460 730·10¹⁵ m)

law of uncertainty — määramatuse edastuse reegel (*käsitleb mõõtetulemuse määramatuse hindamisel nii juhuslikest efektidest tingitud kui ka süstemaatilisi efekte kõrvaldavatest paranditest esile kutsutud määramatuse komponente täpselt ühtemoodi*)

lb ⇒ pound (1 lb = 0,453 592 37 kg)

lbf ⇒ pound-force (! lbf ≈ 4,448 222 N)

least-squares size — vähimruutude mõõde (*juurdekuuluva koosluse mõõde, mis on kehtestatud võimalikele tegelikele kujunditele täieliku vähimruutude kriteeriumi järgi*)

legal metrology — legaalmetroloogia (*metroloogia osa, mis käsitleb mõõtühikuid, mõõtemetodeid ja mõõtevahendeid seoses õigusaktide nõuetega, mille eesmärgiks on anda mõõmiste täpsusele ja usaldusväärsusele riiklik garantii*)

length — pikkus (*rahvusvahelise suuruste süsteemi ISQ põhisuurus*)

levelling device — loodimisseadis (*seadis, mille abil seatakse mõõtevahend normaalsesse mõõteasendisse*)

linear scale — lineaarskaala (*skaala, mille iga jaotise pikkus on seotud vastava skaalajaotise väärtusega, sellise võrdeteguriga, mis on konstantne kogu skaala ulatuses*)

light year — valgusaasta (*SI ühikutest sõltumatult määratletud pikkuse ühik*)

limit of error → maximum permissible measurement error

limiting conditions → limiting operating conditions

limiting operating conditions — kasutamise piirtingimused, piirtingimused (*äärmuslikud tingimused, mille toimet mõõtevahend või -süsteem peab taluma kahjustusteta ja täpselt määratletud metrooloogiliste parameetrite halvenemiseta selle edaspidisel kasutamisel normitud kasutustingimustel*)

limiting values for operation — talituspiirväärtused (*mõjurite äärmuslikud väärtused tööolukorras, mille juures mõõtevahend veel ei kahjustu sedavõrd, et edaspidisel töötamisel tugitingimustel ei vasta talituskarakteristikutele*)

limiting values for storage — ladustamise piirväärtused (*mõjurite äärmuslikud väärtused ladustamisel, mille juures mõõtevahend veel ei kahjustu sedavõrd, et edaspidisel*

töötamisel tugitingimustel ei vasta talitluskarakteristikutele)

limiting values for transport — veo piirväärtused (*mõjurite ekstreemsed väärtused transportimisel, mille juures mõõtevahend veel ei kahjustu sedavõrd, et edaspidisel töötamisel tugitingimustel ei vasta talitluskarakteristikutele)*

limit deviation — piirhälve (*ülemine või alumina piirhälve lähtudes tugiväärtusest)*

limit of uncertainty — piirmääramatus (*mõõtevahendi riistmääramatuse piirväärtus määratletud kasutustingimustel)*

limit value (variation limit) for an uncertainty component — määramatuse komponendi piirväärtus (hajuvuse piir) (*määramatuse komponendi ekstreemväärtuse või ekstreemväärtuste vahe absoluutväärtus)*

limiting values for transport — transpordi piirväärtused (*mõjurite äärmuslikud väärtused transportimisel, mille juures mõõtevahend veel ei kahjustu sedavõrd, et edaspidisel töötamisel tugitingimustel ei vasta talitluskarakteristikutele)*

limits of size — piirmõõtmed (*äärmuslikud mõõtmeelemendi lubatud mõõtmed)*

linear scale — ühtlane skaala, linearskaala (*skaala, mille iga jaotise pikkus on seotud vastava skaalajaotise väärtusega, mis on konstantne kogu skaala ulatuses)*

linear sizes — joonmõõtmed (*joonisele kantud mõõtmeelementide mõõtmed)*

liq pt ⇒ **liquid pint** (1 liq pt (US) = (1/8) gal (US) ≈ 0,832 674 pt (UK) ≈ 0,473 176 5 dm³)

liquid method — mahumeetod (*mahutite kalibreerimisel kasutatav mõõtemetod)*

liquid pint — vedel pint (*kasutamist taunitav SI väline ruumala (mahu) ühik)*

litre — liiter (*SI väline mahuühik, mis on akpteeritav koos SI-ga)*

Littlejohn grip — kiirhaarats (*kiire lahtipäästmismehhanismiga haarats, mille saab fikseerida übermõõdu mõõdulindi külge suvalises sobivas kohas kogu lindi pikkusel)*

lm ⇒ **lumen**

load-measuring device — koormuse mõõteseade (*kaalu osa koormuse massi mõõtmiseks, mis koosneb tasakaaluseadmest, mis tasakaalustab koormuse edastamiseseadmelt tuleva jõu, ja näidikust või trükkimiseseadmest)*

load receptor — koormuskandur (*kaalu osa, mis on mõeldud kaalumisobjekti vastuvõtuks)*

load-transmitting device — koormuse edastamiseseade (*kaalu osa, mis koormuskandurile asetatud koormuse jõu kannab edasi jõu mõõtevahendile)*

local size — kohalik mõõde (*mõõtme karakteristik, mis omab määratluse järgi tavatulemust hindamiseks mõõtmeelementi pikisuunas või ümberringi)*

location — asend (*GPS standardite ahela standarditud suurus)*

locking device — lukustuseseade (*seade kogu kaalu või selle mehhanismi osaliseks lukustamiseks)*

low resolution — madal eristus (*mõõtemääramatuse komponentide üldine tähistusviis)*

lower limit deviation — alumine piirhälve (*alumina piirmõõde, millest on lahutatud nimimõõde)*

lower limit of size — alumine piirmõõde (*vähim lubatud mõõtmeelemendi mõõde)*

lumen — lumen (*valgusvoo SI tuletatud ühik)*

luminous flux — valgusvoog (*suurus, mis väljendab valguse võimsust nägemisaistingu järgi)*

luminous intensity — valgustugevus (*Rahvusvahelise suuruste süsteemi ISQ põhisuurus)*

lux — luks (*valgustatuse SI tuletatud ühik)*

lx ⇒ **lux**

M

$\mu \Rightarrow$ micro

M $\Rightarrow$ mega

M $\Rightarrow$ nautical mile for length (1 M = 1 852 m)

m $\Rightarrow$ metre

m $\Rightarrow$ milli

magnetic trolley — magnetvanker (*mehaaniline seade, mida saab nihutada mööda mahuti seina üles või alla, mõõtmaks vankri külge kinnitatud horisontaalse skaala abil mahuti seina hälbeid optilise tugijoone suhtes*)

maintenance of a measurement standard $\rightarrow$ **conservation of a measurement standard**

manual method — käsitsi mõõtemetod (*kasutatakse paljude mõõteprotseduuride korral, sealhulgas ka horisontaalsete silindriliste mahutite kalibreerimisel ja toornafta ja vedelate naftatoodete temperatuuri mõõtmisel*)

mass — mass (*keha inerts ja gravitatsiooni iseloomustav Rahvusvahelise suuruste süsteemi ISQ põhisuurus*)

mass of 1 000 grains as received — 1 000 tera mass terade niiskussisalduse juures (*1 000 tera mass, sealhulgas niiskussisaldus massi mõõtmise ajal*)

mass of 1 000 grains on the dry matter basis — 1 000 tera kuivaine mass (*1 000 tera mass mõõtmisel saadud niiskussisalduse juures ümberarvestatud kuivainele*)

material measure — materiaalmõõt, mõõt (*mõõtevahend, mis kogu kasutusaja jooksul reprodutseerib või esitab püsivalt ühte või mitut kindlat liiki suurust, kusjuures igale suurusele on omistatud väärtus*)

maximum inscribed size — suurim sissejoonestatud mõõde (*käsitletava kujundi mõõde, mis on määratud võimaliku kujundi suurima sissejoonestatu kriteeriumi järgi*)

maximum permissible error $\rightarrow$ **maximum permissible measurement error**

maximum permissible measurement error — maksimaalselt lubatav mõõtehälve (*mõõtevahendi või -süsteemi spetsifikatsioonides või eeskirjades lubatav mõõtehälbe maksimaalne väärtus suuruse mingi teadaoleva tugiväärtuse suhtes*)

maximum safe load (Lim) — maksimaalne ohutu koormus (*maksimaalne staatiline koormus, mida võib kaal taluda, et metrooloogiliste omaduste muutumine ei oleks kestvalt Max*)

maximum size — suurim mõõde (*järjestatud mõõde, mis on määratletud kohalike mõõtmete väärtuste kogumi maksimumväärtuse järgi piki või ümber tolereeritud kujundi*)

maximum tare effect (T+, T-) — maksimaalne taaraefekt (*liitva taaraseadise või lahutava taaraseadise maksimaalvõime*)

maximum weighing capacity (Max) — maksimaalne kaalumisvõime (*kaalu kaalumisvõime, arvesse võtmata liidetava taara massi*)

Maxwell — maksvell (*kasutamist taunitav erinimetusega Gaussi CGS süsteemi magnetvoo ühik*)

$m_e \Rightarrow$ electron mass ($m_e = 9,109\,382\,15(45) \cdot 10^{-31}$ kg)

mean $\rightarrow$ **arithmetic mean**

mean square — ruutude keskmine (*ruutude summa jagatuna vabadusastmete arvuga*)

measurand — mõõtesuurus, mõõdetav suurus (*suurus, mida kavatsetakse mõõta*)

measured quantity value — mõõdis, suuruse mõõteväärtus, suuruse mõõdetud väärtus (*suuruse väärtus, mis esitab mõõtetulemuse*)

measured value $\rightarrow$ **measured quantity value**

measured value of a quantity $\rightarrow$ **measured quantity value**

measurement — mõõtmine (*eksperimentaalne menetlus, millega saadakse üks või mitu*

väärtust, mida saab põhjendatult omistada suurusele)

measurement accuracy — mõõtetäpsus, mõõtmise täpsus (*suuruse tõelise väärtuse ja mõõdise lähedusaste*)

measurement compatibility — mõõtmiste ühilduvus (*ühe mõõtesuuruse kõiki mõõtetulemusi rahuldav omadus, mida iseloomustab vahemike ühtlane kattumine*)

measurement bias — mõõtmise nihutatatus, nihe (*süstemaatilise mõõtehälbe hinnang*)

measurement error — mõõtehälve (*mõõtesuuruse mõõdis miinus selle tugiväärtus*)

measurement function — mõõtefunktsioon, mõõteseos (*suuruste vaheline funktsioon, mille väärtus, kui see on arvatud, kasutades mõõtemudelilise mudeli sisendsuuruste teadaolevaid väärtusi, on mõõtemudeli väljundsuuruse mõõdis*)

measurement management system — mõõtehaldussüsteem (*vastastikusel seoses olevate või vastastikust mõju avaldavate elementide kogum, mis on vajalik metrooloogilise sobivuskinnituse ja mõõteprotsesside pidevaks ohjeks*)

measurement method — mõõtemeetod (*mõõtmisel kasutatavate menetluste loogilise korrastamise üldine kirjeldus*)

measurement model — mõõtemudel (*kõigi teadaolevalt mõõtmisse puutuvate suuruste vaheline matemaatiline seos*)

measurement precision — mõõtmise korduvustäpsus (*samal või samasugustel objektidel põhineva mõõtesuuruse kindlatel mõõtettingimustel korduval mõõtmisel saadud näitade või mõõdiste lähedusaste*)

measurement principle — mõõteprintsip (*mõõtmise aluseks olev nähtus*)

measurement procedure — mõõteprotseduur, mõõtemetoodika (*mõõtmise üksikasjalik kirjeldus kooskõlas ühe või mitme mõõteprintsipi ja kindla mõõtemeetodiga, mis tugineb mõõtemudelile ja hõlmab kõiki mõõtetulemuse saamiseks vajalikke arvutusi*)

measurement process — mõõteprotsess (*toimingute kogum mõõtesuuruse väärtuse saamiseks*)

measurement repeatability — mõõtekorduvus, korduvus (*mõõtmise korduvus, mõõtekorduvus, korduvus (mõõtmise korduvustäpsus antud mõõtmise korduvustingimuste kogumi korral)*)

measurement reproducibility — mõõtmise korratavus, mõõtekorratavus, korratavus (*mõõtetäpsus mõõtmise korratavustingimuste teatud kogumi korral*)

measurement result — mõõtetulemus (*suuruse väärtuste kogum, mis koos kogu muu saadaoleva asjakohase infoga omistatakse mõõtesuurusele*)

measurement signal — mõõtesignaali (*mõõtesuurust esitav ja sellega funktsionaalselt seotud suurus*)

measurement standard — etalon, mõõteetalon (*antud suuruse määratluse realiseering, mille väärtus ja sellega seotud mõõtemääramatus on teada ning mida kasutatakse suuruse tugiväärtusena*)

measurement technique — mõõtetehnika (*mõiste metrooloogia selline praktiline suunitlus, mis seisneb metrooloogia teoreetiliste aluste praktilises rakenduses*)

measurement transducer — mõõtemuundur, andur (*mõõtmisel kasutatav seadis, mis annab sisendsuurusega kindlaksmääratud seoses oleva väljundsuuruse*)

measurement trueness — mõõteõigsus, mõõtmise õigsus (*suuruse korduvalt mõõdetud lõpmata suure arvu mõõdiste kogumi keskmise ja suuruse tugiväärtuse lähedusaste*)

measurement uncertainty — mõõtemääramatus, määramatus (*olemasoleva info põhjal mõõtesuurusele omistatud väärtuste hajuvust iseloomustav mittenegatiivne parameeter*)

measurement unit — mõõtühik, ühik (*leppeliselt määratletud ja kehtestatud reaalne skalaarne suurus, millega saab võrrelda igat teist sama liiki suurust, et avaldada*

nende suuruste suhe arvuna)

measuring affairs — mõõdundus (*kõik see, mis on seotud mõõtmisega*)

measuring chain — mõõteahel (*mõõtesüsteemi elementide jada, mis moodustab mõõtesignaali katkematu kulgemistee tajurist väljundelemendini*)

measuring electrode — mõõteelektrood (*elektrood stabiilse potentsiaaliga mõõdetavas elektrolüüdis, mille abil määratakse konstruktsioonide potentsiaal samas elektrolüüdis*)

measuring equipment — mõõteseadmestik (*mõõtevahend, tarkvara, etalon või etalonaine ja lisaseadmed kõik kokku või nimetatute mingi kombinatsioon, mis on vajalik mõõteprotsessi teostamiseks*)

measuring instrument — mõõtevahend (*seade mõõtmiseks, kas üksi või koos ühe või mitme lisaseadme või –seadisega*)

measuring interval — mõõtepiirkond, tööpiirkond (*kindlate mõõtetetingimuste korral teatud mõõtevahendi või –süsteemiga ja sellele omistatud riistmääramatusega mõõdetav sama liiki suuruse väärtuste kogum*)

measuring range → **measuring interval**

measuring system — mõõtesüsteem (*komplekt ühest või mitmest mõõtevahendist ja sageli muudest seadmetest, reaktiivid ja abivarustus sealhulgas, mis on koostatud ja seadistatud teatud liiki suuruste kindlasse vahemikku jäävate mõõdiste saamiseks*)

measuring tape — mõõdulint, rulett (*mõõtevahend pikkuste mõõtmiseks*)

measuring task — mõõteülesanne (*mõõtesuuruse määratlusjärgne koguseline väljendamine*)

mechanical weighing instrument — mehaaniline kaal (*kaal, mis on varustatud mehaanilis(t)e seadme(te)ga*)

median size — mediaanmõõde (*järjestatud mõõde, mis on määratletud kohalike mõõtmete väärtuste kogumi mediaanväärtuse järgi piki või ümber tolereetud kujundi*)

mega — mega (*SI ühikute detsimaalne eesliide arvkordajaga 10^6*)

method of measurement → **measurement method**

method of least squares — vähimruutude meetod (*võrrandisüsteemide lahendamiseks kasutatav meetod, mille korral lahendiks loetakse hälvete ruutude summa miinimumpunkt*)

method of measurement by repeated observations — korduvmõõtmiste meetod (*mõõtemetod, kus mõõtetulemus põhineb ühtlastel tingimustel teostatud mitme korduvmõõtmise andmete statistilisel analüüsil*)

metre — meeter (*pikkuse SI põhiühik*)

Metre Convention — Meetrikonventsioon (*rahvusvaheline diplomaatiline metroloogia-konverents*)

metre des Archives — meetri etalon (*arhiivietalon 1791. aastast*)

metrological characteristic — metrooloogiline karakteristik (*eristav tunnus, mis võib mõjutada mõõtetulemust*)

metrological characteristics — metrooloogilised karakteristikud (*mõõtevahendi väljundsuuruse ja sellega seotud suuruste vaheliste seoste andmed*)

metrological comparability → **metrological comparability of measurement results**

metrological comparability of measurement results — mõõtetulemuste metrooloogiline võrreldavus, metrooloogiline võrreldavus (*antud liiki suuruse mõõtetulemuste võrreldavus, kui tulemused on metrooloogiliselt jälgitavad sama suuruse tugi-väärtuseni*)

metrological compatibility → **metrological compatibility of measurement results**

metrological compatibility of measurement results — mõõtetulemuste metrooloogiline

ühilduvus (antud mõõtesuuruse mõõtetulemuste kogumi selline omadus, et iga mõõtetulemuste paari erinevuse absoluutväärtus on väiksem kui selle erinevuse standardmääramatuse mingi valitud kordne)

metrological confirmation — metrooloogiline sobivuskinnitamine (toimingute kogum, mis on vajalik tagamaks, et mõõteseadmestik vastab selle jaoks (mõõtevahendid vastavad nende jaoks) ette nähtud otstarbel kasutamise nõuetele)

metrological control — metrooloogiline kontroll (mõõtetulemuse jälgitavuse tagamise eesmärgil tehtav mõõtevahendite kontroll kalibreerimise või tüübikinnituse ja taatluse teel)

metrological function — metroloogiatalitus (allüksus, millel on administratiivne ja tehniline vastutus mõõtehaldussüsteemi määratlemise ja elluviimise eest)

metrological traceability — metrooloogiline jälgitavus, jälgitavus (mõõtetulemuse omadus, mille abil saab seda tulemust seostada tugiviitega dokumenteeritud katkematu kalibreerimisastendiku kaudu, kus iga kalibreerimine annab panuse mõõtemääramatusse)

metrological traceability chain — metrooloogiline jälgitavusahel, jälgitavusahel (etalonide ja kalibreerimiste jada, mida kasutatakse mõõtetulemuse seostamiseks suuruse tugiväärtusega)

metrological traceability to a measurement unit — metrooloogiline jälgitavus mõõtühikuni (metrooloogiline jälgitavus, kus suuruse tugiväärtuseks on mõõtühiku määratluse praktiline kehastus)

metrological traceability to a unit → **metrological traceability to a measurement unit**

metrology — metroloogia (teadus mõõtmisest ja selle rakendamine)

metrology in chemistry — keemiametroloogia (kasutamiseks soovitatud õige termin termini "chemical metrology – keemiline metroloogia" asemel)

metrology in medicine — meditsiinimetroloogia (kasutamiseks soovitatud õige termin termini "medical metrology – meditsiiniline metroloogia" asemel)

metrology in sports — metroloogia spordis (kasutamiseks soovitatud õige termin termini "sports metrology – spordimetroloogia" asemel)

mi ⇒ **mile** (1 mi = 1 609,344 m)

mi² ⇒ **square mile** (1 mi² = 640 aakrit ≈ 2,589 988 km²)

micro — mikro (SI ühikute detsimaalne eesliide arvkorrajaga 10⁻⁶)

mid-range size — kesktaseme mõõde (järjestatud mõõde, mis on määratletud kohalike mõõtmete väärtuste kogumi maksimumi ja miinimumi keskmisena piki või ümber tolereeritud kujundi)

mile — miil (SI väline pikkusühik, mille kasutamine on taunitav)

milli — milli (SI ühikute detsimaalne eesliide arvkorrajaga 10⁻³)

min ⇒ **minute** (1 min = 30 s)

minimum circumscribed size — vähim ümberjoonestatud mõõde (käsitletava kujundi mõõde, mis on määratud võimaliku kujundi väikseima ümberjoonestatu kriteeriumi järgi)

minimum measured quantity — väikseim mõõtesuurus (mõõtesuurus, mille mõõtmine on mõõtevahendi jaoks metrooloogiliselt aktsepteeritav)

minimum reading distance — minimaalne näidu võtmise kaugus (lühim näidiku kaugus mõõtjast, kus mõõtja saab normaaltingimustes veel võtta näidu)

minimum size — vähim mõõde (järjestatud mõõde, mis on määratletud kohalike mõõtmete väärtuste kogumi miinimumväärtuse järgi piki ja ümber tolereeritud kujundi)

minimum specified quantity deviation — väikseima mõõtesuuruse määratletud mõõtehälve (mõõtevahendi abil väikseima mõõtesuuruse mõõtmise maksimaalselt lubatav)

mõõtehälve)

minimum weighing capacity (Min) — minimaalne kaalumisvõime (*kaalu kaalumisvõime, millest väiksema massiga mõõteobjekti kaalumisel kaalu poolt esitatud massi väärtus võib omada maksimaalselt lubatavast mõõtehälbest suuremat hälvet*)

minute — minut (*SI väline ajaühik, mis on aktepteeritav koos SI-ga*)

minute — minut, $1' = (1/60)^\circ = (\pi/10\ 800)$ rad (*SI väline tasanurga ühik, mis on aktepteeritav koos SI-ga*)

misclosure — sulgemishälve (*mahuti täistraaversil erinevate seisuasendite vahel mõõdetud horisontaalsete nurkade summa ja sama traaversi teoreetiliste nurkade summa erinevus*)

mmHg $\Rightarrow$ **conventional millimetre of mercury** ($1\text{ mmHg} \approx 133,322\ 4\text{ Pa}$)

mmH₂O $\Rightarrow$ **conventional millimetre of water** ($1\text{ mmH}_2\text{O} \approx 9,806\ 65\text{ Pa}$)

model $\rightarrow$ **measurement model**

model of measurement $\rightarrow$ **measurement model**

mol $\Rightarrow$ **mole**

mole — mool (*ainehulga SI põhiühik*)

multi interval instrument — mitmejaotiseväärtusega mõõtevahend (*ühete mõõtepiirkonda omav mõõtevahend, mis on jagatud erineva skaalajaotise väärtusega mõõteulatus osadeks, kusjuures mõõteulatus määratakse automaatselt vastavalt rakendatud mõõtesuuruse väärtusele*)

multi-interval weighing instrument — mitmejaotiseväärtusega kaal (*ühete kaalumispiirkonda omav kaal, mis on jagatud erineva skaalajaotise väärtusega kaalumisulatus osadeks, kusjuures kaalumise ulatus määratakse automaatselt vastavalt rakendatud koormusele nii suureneval kui ka väheneval koormusel*)

multiple of a unit — kordühik (*mõõtühik, mis saadakse antud mõõtühiku korrutamisel ühest suurema täisarvuga*)

multiple range instrument $\rightarrow$ **multi interval instrument**

multiple range weighing instrument — mitmepiirkonnaga kaal (*kaal, mis omab erineva maksimaalvõimega ja erinevate skaalajaotiste väärtustega kahte või enam kaalumispiirkonda sama koormuskanduriga, kusjuures iga piirkond laieneb nullist kuni maksimaalvõimeni*)

multiple-point ATT — mitme punkti automaatne mahuti termomeeter (*automaatne mahuti termomeeter, mille koosseisus on mitu (harilikult kolm või rohkem) kohttemperatuuriandurit temperatuuride mõõtmiseks valitud vedelikutasemetel*)

multiple-point averaging ATT — keskmistav mitme punkti automaatne mahuti termomeeter (*keskmistav automaatne mahuti termomeeter, mille näiduseadis valib vedelikku sukeldatud kohttemperatuuriandurid määramaks vedeliku keskmist temperatuuri mahutis*)

Mx $\Rightarrow$ **Maxwell** ($1\text{ Mx} \hat{=} 10^{-8}\text{ Wb}$)

N

n $\Rightarrow$ **nano**

N $\Rightarrow$ **newton**

N_A $\Rightarrow$ **Avogadro constant** ($N_A = (6,022\ 141\ 29 \pm 0,000\ 000\ 27) \cdot 10^{23}\text{ mol}^{-1}$)

nano — nano (*SI ühikute detsimaalne eesliide arvkorrajaga 10^{-9}*)

national measurement standard — riigietalon riigi mõõteetalon (*etalon, mida pädev asutus tunnustab riigis või majanduses toimiva alusena vaadeldud liiki suuruse teistele etalonidele suuruse väärtuse omistamiseks*)

national standard $\rightarrow$ **national measurement standard**

nautical mile for length — meremiil (*SI väline pikkuse ühik, mille kasutamine on taunitav*)

neper — neeper (*SI väline võnkeliikumise võimsuse suhe (heli tase), mis on aktepteeritav koos SI-ga*)

net value (*N*) — netoväärtus (*kaalu poolt esitatud kaalumisobjekti massi väärtus kaalu näidikul töötava taarasedisega*)

newton — njuuton (*jõu SI tuletatud ühik*)

nit, nt — nt, nitt (*SI väline valguse heledusühik = cd/m²*)

nominal indication interval — näidu nimipiirkond, nimipiirkond (*suuruse väärtuste hulk, mis piirneb ümardatud või ligikaudsete ekstreemnäitudega, ja mis on saadav mõõtevahendi või –süsteemi justseadme teatud asendi korral ning mida kasutatakse selle asendi tähistamiseks*)

nominal integral feature — terviklik nimielement (*teoreetiliselt täpne tervikelement, nagu see on määratletud tehnilises joonestamises või mujal*)

nominal interval → **nominal indication interval**

nominal property — nimitunnus, nominaaltunnus (*nähtuse, keha või aine tunnus, millele ei saa omistada kvantitatiivhinnangut*)

nominal quantity value — suuruse nimiväärtus, nimiväärtus (*mõõtevahendi või –süsteemi mingi iseloomustava suuruse ümardatud või ligikaudne väärtus, mis annab juhise mõõtevahendi või –süsteemi asjakohaseks kasutamiseks*)

nominal range → **nominal indication interval**

nominal range of use or rated operating range for influence quantities — mõjurite nimipiirkond või normitud talituspiirkond (*mõjurite määratletud piirkond, mis ei kutsu esile näidumuutusi üle kehtestatud piiride*)

nominal size — nimimõõde (*ideaalkujuga mõõtmeelemendi mõõde, nagu see on määratletud joonise spetsifikatsioonis*)

nominal value → **nominal quantity value**

nonautomatic balance → **nonautomatic weighing instrument**

nonautomatic weighing instrument — mitteautomaatkaal (*kaal, mis vajab massi mõõtmisel mõõtjapoolseid lisatoiminguid*)

nonautomatic zero-setting device — mitteautomaatne nullimisseade (*seade näidu nulli seadmiseks mõõtja abil*)

non-conformance — mittevastavus (*määratletud nõuete mittetäitmine*)

non-conformance zone — mittevastavuse tsoon (*laiendmääramatuse võrra laiendatud spetsifikatsioonist väljaspool asuv tsoon*)

non-conformity — mittevastavus (*määratletud nõuete mittetäitmine*)

non-graduated measuring instrument — gradueerimata mõõtevahend (*mõõtevahend, 29ille lei ole mõõtesuuruse mõõtühikutes skaalat*)

non-intrusive ALG — kontaktivaba automaatne nivoomõõtur (*nivoomõõtur, mille vedelikutaseme andur võib ulatuda mahutisse, kuid ei ole füüsilises kontaktis vedeliku pinnaga, näiteks mikrolaine või radari tüüpi automaatne nivoomõõtur*)

nonlinear scale — ebäühtlane skaala, mittelineaarskaala (*skaala, mille iga jaotise pikkus on seotud vastava skaalajaotise väärtusega, mis ei ole kogu skaala ulatuses konstantne*)

nonlinear scale — mittelineaarskaala (*skaala, mille iga jaotise pikkus on seotud vastava skaalajaotise väärtusega, sellise võrdeteguriga, mis ei ole kogu skaala ulatuses konstantne*)

non-self-indicating measuring instrument — mitteisenäitav mõõtevahend (*mõõtevahend, mille abil saadakse näit või mõõdis ainult mõõtja abil*)

normal distribution — normaaljaotus (*pideva juhusliku suuruse tõenäosusjaotus*)

Np ⇒ **neper** (1 Np = 1)

null measurement uncertainty — nulli mõõtemääramatus, nulli määramatus (*mõõtemääramatus, kui mõõtesuuruse kindlaksmääratud mõõteväärtus on null*)

number of verification scale intervals (single-interval instrument) ($n = \text{Max} / e$) — taatluse skaalajaotiste arv (*maksimaalse kaalumisvõime ja taatluse skaalajaotise väärtuse jagatis*)

numerical quantity value — suuruse väärtusarv, väärtusarv (*arv suuruse väärtuse avaldises, mis ei ole tugiviide*)

numerical quantity value equation → **numerical value equation**

numerical value → **numerical quantity value**

numerical value equation — väärtusarvude võrrand (*antud suuruste võrrandile ning täpsustatud mõõtühikutele tuginev suuruste väärtusarve sisaldav matemaatiline seos*)

numerical value of a quantity → **numerical quantity value**

O

Ω ⇒ **ohm**

Oe ⇒ **oersted** (1 Oe $\hat{=}$ $10^3/(4\pi)$ A/m)

oersted — örsted (*erimetusega Gaussi CGS süsteemi magnetvälja tugevuse ühik, mille kasutamine on taunitav*)

off-system measurement unit — süsteemiväline mõõtühik, süsteemiväline ühik (*mõõtühik, mis ei kuulu antud ühikute süsteemi*)

off-system unit → **off-system measurement unit**

ohm — oom (*elektrilise takistuse SI tuletatud ühik*)

OIML ⇒ **International Organization of Legal Metrology**

open capacity — vaba maht (*mahuti arvutatud maht enne surnud mahust tulenevate parandite arvestamist*)

operating instrumental uncertainty — talitlusriistmääramatus (*mõõtevahendi määramatus talitlustingimustel*)

operator — operaator (*isik, kes tavaliselt ja regulaarselt teostab katseid*)

optical-reference-line — optiline tugijoon (*vertikaalne (virtuaalne) optiline kiir, mis on loodud määratletud asukohas paikneva optilise seadme poolt*)

optical-reference-line method — optilise tugijoo meetod (*kasutatakse vertikaalsete silindriliste mahutite kalibreerimisel*)

optical-tringulation method — optiline tringulatsioonimeetod (*kasutatakse vertikaalsete silindriliste mahutite kalibreerimisel*)

ordinal quantity — ordinaalsuurus (*leppelise mõõteprotseduuriga määratletud suurus, mille korral saab täielikuõlt kindlaks teha kvantitatiivse järjestuse sama liiki suuruste hulgas, kuid mille jaoks ei ole võimalikud nende suuruste vahelised algebralised operatsioonid*)

ordinal quantity-value scale — ordinaalskaala (*suurusväärtuste skaala ordinaalsuurustele*)

ordinal value scale → **ordinal quantity-value scale**

orientation — suund (*GPS standardite ahela standarditud suurus*)

oscillometric method — ostsillomeetiline meetod (*vererõhu mõõtemetod, mille käigus asetatakse mansett, suurendatakse mansetirõhku kuni vere voolamine arteris katkeb ning seejärel vähendatakse mansetirõhku aeglaselt*)

ounce — unts (*SI väline massi ühik, mille kasutamine on taunitav*)

outage → **ullage**

outlier — ekse (*teiste mõõdiste väärtustest piisavalt kaugel olev mõõdiste väärtus, mida ei saa lugeda kogumi osaks*)

output quantity → **output quantity in a measurement model**

output quantity in a measurement model — mõõtemudeli väljundsuurus (*suurus, mille mõõdis on arvutatud kasutades mõõtemudeli sisendsuuruste väärtusi*)

overall height — kogukõrgus (*mahuti väline kogukõrgus mahuti ümbrise ülemisest punktist kuni mahuti vundamendini (alusplaadini)*)

overall inaccuracy of reading — üldine näidu ebatäpsus (*üldine näidu ebatäpsus on hinnatav mõõtevahendi näidu standardhälbe abil*)

overall measurement task — üldmõõteülesanne (*mõõteülesanne, mis koguseliselt väljendab lõpliku mõõtesuuruse*)

oz ⇒ **ounce** (1 oz ≈ 28,349 52 g)

oz tr ⇒ **troy ounce** (1 oz tr = 480 gr = 31,103 476 8 g)

P

P ⇒ **peta**

p ⇒ **piko**

P ⇒ **poise** (1 P = 0,1 Pa·s)

Pa ⇒ **pascal**

parameter — parameeter (*mõõteülesande sõnastamisel või lahendamisel kasutatav abimuutuja*)

parsec — parsek (*SI ühikutest sõltumatult määratletud pikkuse ühik*)

parts per billion — miljardik osa (*kasutamiseks ebasoovitav inglise keele alusel tuletatud mõõtühik*)

parts per million — miljondik osa (*kasutamiseks ebasoovitav inglise keele alusel tuletatud mõõtühik*)

pascal — paskal (*rõhu ja mehaanilise pinge SI tuletatud ühik*)

patient simulator — patsiendisimulaator (*vererõhu mõõtmisel kasutatav seade ostsillo-meetriliste mansetivõngete ja/või auskultoorsete toonide simuleerimiseks selle täispuhumisel ja tühjendamisel*)

pattern approval — tüübikinnitus (*toiming, mille käigus tehakse mõõtevahendi dokumentatsiooni ja tüübikatsetuste alusel kindlaks, kas antud tüüpi mõõtevahendiga mõõtmisel võib eeldada etteantud täpsuse säilimist kindlaksmääratud ajavahemiku jooksul, ja väljastatakse tüübikinnitustunnistus*)

pc ⇒ **parsec** (1 pc ≈ 30,856 76·10¹⁵ m)

performance test — esitusvõime katse (*katse tõendamaks, et katsetatav mõõtevahend (seade) on võimeline sooritama temale määratletud funktsioone*)

peta — peta (*SI ühikute detsimaalne eesliide arvkorrajaga 10¹⁵*)

pico — piko (*SI ühikute detsimaalne eesliide arvkorrajaga 10⁻¹²*)

pint — pint (*SI väline ruumala (mahu) ühik, mille kasutamine on taunitav*)

poise — puas (*CGS süsteemi dünaamilise viskoossuse ühik, mille kasutamine on taunitav*)

portion size — osamõõde (*üldmõõde tegeliku võimaliku kujundi antud osa kohta*)

pound — nael (*SI väline massi ühik, mille kasutamine on taunitav*)

pound-force — jõunael (*SI väline jõu ühik, mille kasutamine on taunitav*)

ppb ⇒ **parts per billion**

ppm ⇒ **parts per million**

precision → **measurement precision**

precision — täpsus (*identsete materjalidega ja määratletud tingimustel mitmekordsel*)

praktilise katsetoimingu rakendamisel saadud tulemuste lähedusaste)

pre-set device — reguleeritud väljalülimisseade (*seade, mis lülib välja kalibreerimisvedeliku etteande arevestile peale määratletud vedelikukoguse arvestist läbimineku*)

preset tare device — etteandev taaraseadis (*seadis eelnevalt seatud taara väärtuse lahutamiseks üld- või netomassi väärtusest ja arvutustulemuse näitamiseks*)

preset tare value (PT) — etteantud taaraväärtus (*väärtus, mis esitab kaalule teavitatud koormust*)

price-computing measuring instrument — hinnaarvutamise mõõtevahend (*mõõtevahend, mis arvutab tasutavat hinda näidatud mõõtesuuruse väärtuse ja ühikuhinna alusel*)

price-labelling measuring instrument — hinnamärgistuse mõõtevahend (*hinnaarvutusega mõõtevahend, mis trüüb mõõtesuuruse väärtuse, ühikuhinna ja enne pakendamist tasutava hinna*)

primary indications — esmased näidud (*näidud, signaalid või sümboolid, mis on mõõtevahendi kohta kehtiva standardi nõueteks*)

primary measurement standard — primaaretalon, primaarne mõõteetalon (*etalon, mis on sisse seatud primaarse tugiprotseduuri alusel või loodud lepinguliselt valitud artefaktina*)

primary profile — primaarne profiil (*GPS standardite ahela standarditud suurus*)

primary reference measurement procedure — primaarne tugiprotseduur, primaarne tugimetoodika (*tugiprotseduur, mida kasutatakse mõõtetulemuse saamisel, omamata seost sama liiki suuruse etaloniga*)

primary reference procedure → **primary reference measurement procedure**

primary standard → **primary measurement standard**

principle of measurement → **measurement principle**

probability — tõenäosus (*mingi sündmuse esinemise võimalikkust iseloomustav arv*)

probability density function — tihedusfunktsioon (*differentiaalne jaotusseadus, tõenäosustihedus – jaotusfunktsiooni F tuletis*)

procedure for uncertainty management — määramatuse haldamise protseduur (*praktiline GUM-il põhinev ja selle üldist kontseptsiooni mitte muutev lähendprotseduur mõõtemääramatuse arvutamiseks*)

product attribute functional level — toote omaduse funktsionaalsuse tase (*toote toimimise headus mingi kindla omaduse aspektist vaadatuna*)

product functional level — toote funktsionaalsuse tase (*toote tervikuna toimimise headus*)

proficiency testing — tasemekatse (*labori katsevõime määramine laboritevahelise võrdluse abil*)

pt ⇒ **pint** ($1 \text{ pt (UK)} = (1/8) \text{ gal (UK)} \approx 1,200 \text{ 95 liq pt (US)} \approx 0,568 \text{ 261 25 dm}^3$)

PUMA ⇒ **procedure for uncertainty management**

Q

q ⇒ **zentner** ($1 \text{ q} = 100 \text{ kg}$)

quadranture kilovolt-amperes — kvarr, tuhat varri (*SI väline vahelduvvoolu reaktiivvõimsuse kordühik*)

quality — kvaliteet (*määr, milleni olemuslike karakteristikute kogum täidab nõudeid*)

quantity — suurus (*nähtuse, keha või aine omadus, mida saab kvantitatiivselt väljendada arvu ja tugiviite abil*)

quantity calculus — suuruste algebra (*matemaatiliste reeglite ja operatsioonide kogum, mida rakendatakse suurustele, mis ei ole ordinaalsuurused*)

quantity dimension — suuruse dimensioon (*avaldis, mis kirjeldab suuruste süsteemi*)

kuuluva suuruse sõltuvust süsteemi põhisuurustest)

quantity equation — suuruste võrrand (*antud suuruste süsteemis mõõtühikutest sõltumatu suuruste vaheline matemaatiline seos*)

quantity of dimension one — suurus dimensiooniga üks (*suurus, mille kõikide põhisuurusi esitavate tegurite astmenäitajad suuruse dimensioonis võrduvad nulliga*)

quantity of the same kind — sama liiki suurus (*suurus, mille väärtus on hinnatav ühe ja sama mõõtühikuga*)

quantity value — suuruse väärtus, väärtus (*arv ja tugiviide, mis koos väljendavad suurust kvantitatiivselt*)

quantity-value scale — suuruseväärtuste skaala, järjestusskaala (*antud liiki suuruse väärtuste korrastatud hulk sama liiki suuruste kvantitatiivseks järjestamiseks*)

R

°R ⇒ **degree Rankine** ($1\text{ °R} = (5/9)\text{ K}$)

rad ⇒ **radian**

radian — radiaan (*tasanurga SI tuletatud ühik*)

radius — raadius (*GPS standardite ahela standarditud suurus*)

random error → **random measurement error**

random error of measurement → **random measurement error**

random measurement error — juhuslik mõõtehälve (*mõõtehälbe komponent, mis korduval mõõtmisel muutub ettearvamatu*)

range — haare, piirkond (*suuruse alumise ja ülemise piiri vahemikku iseloomustavad valikväärtused*)

range of a nominal indication interval — näidu nimipiirkonna haare (*näidu nimipiirkonda jäävate suuruste ekstreemväärtuste vahe absoluutväärtus*)

range of indication — skaala näidupiirkond (*skaala piirmärkidega hõlmatud väärtuste kogum*)

range of sizes — mõõtmete ulatus (*järjestatud mõõde, mis on määratletud kohalike mõõtmete väärtuste kogumi maksimumi ja miinimumi erinevusena piki või ümber tolereeritud kujundi*)

rank-order size — järjestatud mõõde (*mõõtmekarakteristik, mis on määratletud kohalike mõõtmete ühtlasest kogumist, mille väärtused on saadud piki või ümber tolereeritud kujundi*)

rated operating conditions — normitud kasutustingimused, normitud mõõtet tingimused, normitud töötingimused, normitud talitlustingimused (*kasutustingimused, mille peab mõõtmise jooksul kindlustama, et mõõtevahend või -süsteem toimib ettenähtud korras*)

rated value — nimiväärtus, kirjeväärtus (*mõõtevahendi esitatud suuruse väärtus, mis on kehtestatud tootja määratletud talitlustingimuste*)

reading-value — lugem (*mõõtevahendilt saadud suuruse väärtus*)

Réaumur temperature scale — Réaumuri temperatuuri skaala (*skaala, kus jää sulamistemperatuuri (võetud skaala nullpunktiks) ja vee keemistemperatuuri vahe on jagatud 80 võrdseks osaks (°R)*)

recipient — vastuvõtja (*isik või organisatsioon, kes saab või kiidab heaks tarnija poolt saadetud toote*)

recording device — meerseadis, registreerimisseadis (*meeriku osa näidu meermiseks*)

recording measuring instrument — meerik, registreeriv mõõteriist (*mõõtevahend, mis registreerib (meerib) näidu*)

reduced Plank constant — taandatud Planki konstant (*looduslik mõju ühik*)

reduction ratio R — vähendussuhe (*koormusülekanadeseadme vähendussuhe $R = FM / FL$, kus FM on koormuse mõõteseadmele mõjuv jõud ja FL koormuskandurile mõjuv jõud*)

reference method — tugi(kontroll-)meetod (*mõõdulindimeetodi rakendamine mahuti kalibreerimisel saamaks kalibreerimistabelit ostu-müügi tehingutes kasutamiseks või hindamiseks mahuti teiste kalibreerimismeetodite täpsust*)

reference circumference — tugiümberrõõm (*mahuti alumisel plaadiringil mõõdetud ümberrõõm, mis on aluseks edaspidistele arvutustele*)

reference conditions → **reference operating condition**

reference data — tugilandmed, referentsandmed (*nähtuse, keha või aine omadusega või kindla koostise või struktuuriga komponentide süsteemiga seotud andmed, mis pärinevad usaldusväärsest allikast, on kriitiliselt hinnatud ja mille täpsus on tõendatud*)

reference gauge point → **gauging reference point**

reference height — tugikõrgus (*mahuti vertikaalne vahekaugus mõõtesügavuse tugipunkti ja ülemise tugipunkti vahel*)

reference material — etalonaine, referentsmaterjal (*teatud omaduste suhtes piisavalt homogeenne ja stabiilne aine, mis on tuvastatud olema sobiv kasutamiseks mõõtmisel või nimitunnuse hindamisel*)

reference measurement procedure — tugiprotseduur, tugimetoodika (*mõõteprotseduur, mis on tunnustatud andmaks tulemusi, mis sobivad nende ettenähtud kasutamiseks sama liiki suuruste teiste mõõteprotseduuridega saadud suuruste väärtuste mõõteõigsuse hindamisel, kalibreerimisel või etalonainete iseloomustamisel*)

reference measurement standard — tugietalon, tugimõõteetalon (*etalon, mis on ette nähtud teatud liiki suuruste teiste etalonide kalibreerimiseks antud organisatsioonis või paikkonnas*)

reference method — tugimeetod (*mõõdulindimeetodi rakendamine mahuti kalibreerimisel tugiümberrõõmu mõõtmisel, mida kasutatakse mahuti teiste kalibreerimismeetodite korral*)

reference offset — tuginihe (*mahuti seina kaugus optilisest tugijoonest (igas horisontaalses seisuasendis) mõõdetuna alumisel plaadiringil samast kohast, kust on mõõdetud tugiümberrõõm*)

reference operating condition — kasutamise tugitingimused, normaaltingimused (*kasutus-tingimused, mis on ette kirjutatud mõõtevahendi või -süsteemi tegususe hindamiseks või mõõdiste vastastikuseks võrdlemiseks*)

reference point — tugipunkt (*punkt, millega on seotud mõõtmised kas mahuti kalibreerimisel või mahuti mahu mõõtmisel*)

reference position — normaalasend (*mõõtevahendi asend, millele tema toimimine on seadistatud*)

reference quantity value — suuruse tugiväärtus, suuruse referentsväärtus, tugiväärtus (*suuruse väärtus, mida kasutatakse alusena sama liiki suuruste väärtustega võrdlemisel*)

reference range — tugipiirkond (*tugitingimuste kogumist üks määratletud väärtuste ulatus*)

reference standard → **reference measurement standard**

reference target point — tugisihtpunkt (*selgelt märgistatud fikseeritud punkt mahuti seina sisepinnal*)

reference value → **reference quantity value**

reference value scale → **conventional reference scale**

relative form of expression — suhtekarakteristik (*metrooloogiliste karakteristikute või teiste*

andmete esitamise viis, mis iseloomustab nende suhet vaadeldava suuruse mõõteväärtusesse)

relative standard measurement uncertainty — suhteline standardmääramatus (*standardmääramatus jagatud suuruse absoluutmõõdisega*)

repeatability → **measurement repeatability**

repeatability — korduvus (tähis *r*) (*määratletud tingimustel kahe üksikkatse tulemuse (kahe mõõtetulemuse) absoluutse erinevusega võrdne või sellest väiksem väärtus, mida võib oodata tõenäosusega 95 %*)

repeatability condition → **repeatability condition of measurement**

repeatability condition of measurement — mõõtmise korduvustingimus, korduvustingimus (*üks mõõtmise tingimus muude tingimuste kogumist, mis hõlmab sama mõõteprotseduuri, mõõtesüsteemi, kasutustingimusi ja asukohta ning sama või samasuguse objekti kordusmõõtmist lühikese ajavahemiku jooksul*)

repeatability of a measuring instrument — mõõtevahendi näidu korduvusvõime (*mõõtevahendi võime anda sama stimuli korduval rakendamisel lähedasi kosteid, kui mõõdetakse samadel tingimustel*)

reproducibility → **measurement reproducibility**

reproducibility — korratavus (tähis *R*) (*määratletud tingimustel erinevates laborites, kasutades standardset katsemeetodit (mõõtemetodit), kahe üksikkatse tulemuse (kahe mõõtetulemuse) absoluutse erinevusega võrdne või sellest väiksem väärtus, mida võib oodata tõenäosusega 95 %*)

reproducibility condition → **reproducibility condition of measurement**

reproducibility condition of measurement — mõõtmise korratavustingimus, korratavustingimus (*üks mõõtmise tingimus muude tingimuste kogumist, mis hõlmab erinevaid asukohti, mõõtjaid, mõõtesüsteeme ja sama või samasuguse objekti korduvat mõõtmist*)

required uncertainty of measurement — nõutav määramatus mõõtmisel (*määramatus, mida nõutakse antud mõõteprotsessilt ja –ülesandelt*)

requirement — nõue (*nõutavaid kriteeriume esitav määrang*)

resistance temperature detector — takistustermoandur (*hoiustamismahuti sisu temperatuuri mõõtmisel kasutatav elektriline temperatuuritundlik element*)

resolution — lahutusvõime (*mõõtesuuruse väikseim muutus, mis põhjustab näidu märgatava muutuse*)

resolution of a displaying device — näidiku lahutusvõime (*näidiku näitude väikseim erinevus, mida on võimalik tuvastada*)

response characteristic — kostekarakteristika (*sisendsuuruse ja sellele vastava väljundsuuruse vaheline sõltuvus määratletud tingimustel*)

response time — kosteaeg (*ajavahemik hetkest, millal stiimulit etteantud määral järsult muudetakse, hetkeni, millal koste jõuab ja jääb etteantud piiridesse oma püsiva lõppväärtuse ümbruses*)

result — tulemus (*katsemeetodi teostusmenetluse täielikul järgimisel saadud lõplik väärtus, mis võib olla saadud üksiku või mitme suuruse väärtuse kindlaksmääramisega sõltuvalt meetodist*)

result of a measurement → **measurement result**

result of measurement, complete statement — mõõtetulemuse täielik esitus (*mõõtetulemus koos laiendmääramatusega*)

rider — ratsur (*väikese massiga viht, mida saab asetada ja liigutada, kas kaalu talale integreeritud vardal või kaalu talal*)

RM ⇒ **reference material**

roughness profile — pinnakareduse profiil (*GPS standardite ahela standarditud suurus*)

RTD ⇒ **resistance temperature detector**

S

S ⇒ **siemens**

s ⇒ **second** (*aja SI põhiühik*)

scale → **scale of a displaying measuring instrument**

scale base — skaalabaas (*mõeldav sujuv joon läbi kõikide lühemate skaalamärkide keskmete*)

scale constant — skaalakonstant (*tegur, millega tuleb korrutada mõõtevahendi näitu, et saada mõõdis*)

scale division — skaalajaotis (*skaala osa kahe kõrvutise skaalamärgi vahel*)

scale interval — skaalajaotise väärtus (*skaala kahele kõrvutisele skaalamärgile vastavate väärtuste vahe*)

scale length — skaala pikkus (*skaala esimese ja viimase skaalamärgi vahelise ning kõiki lühimate skaalamärkide keskmeid läbiva sujuva joone pikkus*)

scale mark — skaalamärk (*joon või muu märk näitavelemendil, mis vastab teatud mõõtesuuruse väärtusele*)

scale marking → **scale mark**

scale numbering — skaala nummerdus (*skaalamärkidega seonduv numbrite jada*)

scale of a displaying measuring instrument — mõõteriista skaala (*mõõteriista osa, mis koosneb korrastatud märkide kogumist koos mingite nendega seotud suuruse väärtustega*)

scale of a measuring instrument → **scale of a displaying measuring instrument**

scale spacing — skaalajaotise pikkus (*kahe kõrvutise skaalamärgi vaheline kaugus, mõõdetud mööda sama joont, millega määratakse skaala pikkus*)

screen → **floating cover**

second — sekund (*aja SI põhiühik*)

second — sekund, $1'' = (1/60)′ = (\pi/648\ 000)$ rad (*SI väline tasanurga ühik, mis on aktepteeritav koos SI-ga*)

secondary indications — sekundaarsed näidud (*näidud, signaalid või sümbolid, mis ei ole mõõtevahendi esmased näidud*)

secondary measurement standard — sekundaaretalon, sekundaarne mõteetalon (*etalon, mis on kehtestatud sama liiki suuruse primaaretaloni suhtes kalibreerimise teel*)

secondary standard → **secondary measurement standard**

section size — lõike mõõde (*üldmõõde tegeliku kujundi põiklõike kohta*)

selection device for load receptors and load-measuring devices — koormuskandurite ja koormusmõõteseadmete valimisseade (*seade ühe või mitme koormuskanduri kinnitamiseks ühele või mitmele koormusmõõteseadmele sõltumata, kas kasutusel on vahepealsed koormuse ülekandeseadmed*)

selectivity → **selectivity of a measuring instrument**

selectivity of a measuring instrument — mõõtevahendi selektiivsus (*mõõtevahendi omadus, kui mõõtevahendit kasutada vastavuses kindla mõõteprotseduuriga, mille juures mõõtevahend annab ühe või mitme mõõtesuuruse sellised väärtused, mis on sõltumatud uuritava nähtuse, keha või ainega seotud teiste mõõtesuuruste väärtustest või teistest suurustest*)

self-indicating measuring instrument — isenäitav mõõtevahend (*mõõtevahend, mille abil saadakse näit või mõõdis mõõtja vahelesegamiseta*)

self-indication capacity — isenäitavusvõime (*kaalumisevõime, milles tasakaal saavutatakse mõõtja vahelesegamiseta*)

self-service measuring instrument — iseteenindav mõõtevahend (*mõõtevahend, mis on mõeldud kliendipoolseks kasutamiseks*)

semi-automatic zero-setting device — poolautomaatne nullimisseade (*seade näidu nulli seadmiseks automaatselt pärast käsitsi käsku*)

semi-self-indicating measuring instrument — poolisenaitev mõõtevahend (*mõõtevahend, millel on isenäitav mõõtepiirkond, millesse mõõtja sekkub, et muuta selle mõõtepiirkonna piire*)

sensitivity → **sensitivity of a measuring instrument**

sensitivity of a measuring instrument — mõõtevahendi tundlikkus, tundlikkus (*mõõtevahendi näidu muutuse ja selle tekitatud mõõtesuuruse väärtuse muutuse suhe*)

sensor — tajur, tundlik element, sensor (*mõõtesüsteemi element, mida mõõtesuurust kandev nähtus, keha või aine otseselt mõjutab*)

setting ring — seadeava, seaderõngas (*mõõtevahend sisemõõturite seadimiseks*)

shaft — völli (*töösise väline mõõtmeelement, mis sisaldab väismõõtmeid*)

short term automatic mode — lühiajaline automaatne töörežiim (*vererõhu mõõtevahendi töörežiim, mille põhjal määratletud aja jooksul sooritatakse nii palju automaatseid mõõtmisi kui võimalik*)

SI ⇒ **International System of Units**

siemens — siimens (*elektrijuhtivuse SI tuletatud ühik*)

sievert — siivert (*ekvivalentse kiirgusdoosi SI tuletatud ühik*)

single-point ATT — ühe punkti automaatne mahuti termomeeter (*automaatne mahuti termomeeter, mis mõõdab kohttemperatuurianduri abil temperatuuri ühes vaadeldavas kohas mahutis*)

size — suurus, mõõde (*GPS standardite ahela standarditud suurus, mõõtmelemendi tähtsaim karakteristik*)

size characteristic — mõõtme karakteristik (*mõõtme juurde kuuluv karakteristik, mis on määratletud tegeliku võimaliku kujundi järgi*)

slope distance — kaldkaugus (*mõõdetud vahekaugus elektro-optilise kauguse mõõteseadme ja mahuti korpuse seina valitud plaadiringil asuva sihtpunkti vahel*)

span — haare (*nimipiirkonna ülemise ja alumise piirväärtuse vahe*)

span stability — lühiajaline stabiilsus (*kaalu võime säilitada kasutamise perioodil erinevus maksimaalvõime juures kaalumisel saadud näidu ja nullnäidu vahel määratletud piirides*)

speed of light in vacuum — valguse kiirus vaakumis (*looduslik kiiruse ühik*)

special specification operator — eristuskirja erimuutur (*eristuskirja muutur, mis sisaldab üht või enam eristusoperatsiooni*)

specification — spetsifikatsioon, eristuskirja (viitamine joonistele, skeemidele või muudele asjakohastele dokumentidele või nende sisaldamine ja vahendite ning kriteeriumide esitamise, mille abil saab vastavust kontrollida)

specification limits — spetsifikatsiooni/eristuskirja piirid (*töödeldava osise mõõtme või mõõtevahendi karakteristiku maksimaalselt lubatava mõõtehälbe tolerantsipiirid*)

specification modifier — eristuskirja muutar (*GPS eristuskirja element, mis muudab selle lisamisel vaikimisi GPS põhieristuskirja määrangut*)

specified measuring range — (määratud) mõõtepiirkond (*kahe väärtusega iseloomustatud mõõtesuuruse piirkond, kus on kehtestatud mõõtevahendi piirmäärang*)

spherical size — kerajas mõõde (*suurima sissejoonestatud kera läbimõõt*)

spot ATT → single-point ATT

square foot — ruutjalg (*SI väline pindala ühik, mille kasutamine on taunitav*)

square inch — ruuttoll (*SI väline pindala ühik, mille kasutamine on taunitav*)

square mile — ruutmiil (*SI väline pindala ühik, mille kasutamine on taunitav*)

square yard — ruutjard (*SI väline pindala ühik, mille kasutamine on taunitav*)

sr ⇒ **steradian**

St ⇒ **stokes** ($1 \text{ St} = 10^{-4} \text{ m}^2/\text{s}$)

stability → **stability of a measuring instrument**

stability of a measuring instrument — mõõtevahendi stabiilsus, stabiilsus (*mõõtevahendi omadus, mis väljendab selle metrooloogiliste omaduste muutumatust ajas*)

standard atmosphere — atmosfäär (*SI väline rõhu ühik, mille kasutamine on taunitav*)

standard deviation — standardhälve (*tulemuste (mõõdiste) seeria hajuvuse mõõt ümber nende aritmeetilise keskmise, võrdne positiivse ruutjuurega dispersioonist*)

standard deviation for proficiency assessment — taseme hindamise standardhälve (*taseme hindamisel kasutatud hajuvuse mõõt olemasoleva info alusel*)

standard measurement uncertainty — standardmääramatus, standardmõõtemääramatus (*standardhälbe kujul väljendatud mõõtemääramatus*)

standard reference data — standardsed tugiandmed, standardsed referentsandmed (*tunnustatud asutuse poolt avaldatud tugiandmed*)

standard tolerance — standardtolerants (*iga tolerants, mis kuulub ISO joonmõõtmete tolerantside koodsüsteemi*)

standard tolerance grade — standardtolerantsi järk (*joonmõõtmete standardtolerantside grupp, mida iseloomustab ühine tunnus*)

standard uncertainty → **standard measurement uncertainty**

standard uncertainty of measurement → **standard measurement uncertainty**

station — seisuasend (*määratletud asukoht, kuhu on mõõtmise jaoks üles seatud optiline seade ja magnetvanker või asukoht, millelt viiakse läbi nurkade ja kaldkauguse mõõtmine*)

statistic — 38statistic (*valimi juhuslike suuruste funktsioon*)

steady-state conditions → **steady-state operating condition**

steady-state operating condition — püsivad kasutustingimused (*mõõtevahendi kasutustingimused, mille korral isegi ajas muutuva mõõtesuuruse puhul jääb kehtivaks kalibreerimisel tuvastatud seos*)

step-over — üleaste (*seade ümbermõõdu mõõtmisel, mida kasutatakse kahe mahuti pinnal asuva punkti vahekauguse mõõtmisel mööda kaart kohtades, kus mõõdulindi kasutamine on takistuse (näiteks väljaulatuv mahuti konstruktsioonialement) tõttu võimatu*)

step-over constant — üleastme constant (*üleastme mõõtepunktide vaheline kaugus mööda kaart, mõõdetuna konkreetse mahuti konkreetsel plaadiringil*)

step-over correction — üleastme parand (*üle takistuse kulgeva mõõdulindiga mõõdetud mahuti pinnal asuva kahe punkti näiva vahekauguse ja üleastme mõõdetud tegeliku kaarepikkuse (üleastme konstandi) vahe*)

step response time — kostaeg, reageerimisaeg (*ajavahemik hetkest, millal mõõtevahendi või –süsteemi sisendsuuruse väärtust on järsult muudetud ühelt konstantselt väärtuselt teisele kuni hetkeni, millal vastav näit jõuab ettenähtud piiridesse püsiva lõppväärtuse ümbruses*)

steradian — steradiaan (*ruuminurga SI tuletatud ühik*)

still-pipe → **still-well**

still-well — nivootasandustoru (*mahutisse ehitatud vertikaalne avadega perforeeritud toru vedeliku turbulentsist, pinna voolustest või vedeliku loksumisest tingitud mõõtehälvete vähendamiseks*)

stilling-well → **still-well**

stokes — stoks (*kasutamist taunitav CGS süsteemi kinemaatilise viskoossuse ühik*)

storage and transport conditions — ladustus- ja transporditingimused (*mittetöötava mõõtevahendi ekstreemsed tingimused, mida mõõtevahend peab taluma kahjustumata ja metrooloogiliste karakteristikute halvenemiseta, kui seda järgnevalt kasutatakse ettenähtud talitlustingimustel*)

strapping method — mõõdulindimeetod (*mahuti kalibreerimismeetod, mille korral mahud arvutatakse väliste ümbermõõdude põhjal, arvestades mahuti seinapaksust*)

strapping tape — ümbermõõdu mõõdulint (*spetsiaalselt konstrueeritud, pikkusühikutes gradueeritud ja kalibreeritud mõõdulint ümbermõõdu mõõtmiseks mahuti kalibreerimisel*)

submultiple of a unit — osäühik (*mõõtühik, mis saadakse antud mõõtühiku jagamisel ühest suurema täisarvuga*)

subsequent verification — kordustaatlus (*mõõtevahendi taatluskehtivusaja (lõppedes) järel teostatav taatlus*)

sum of squares — ruutude summa (*tuemuste (mõõdiste) seeria tulemuste (mõõdiste) ja nende aritmeetilise keskmise erinevuste ruutude summa*)

SUNAMCO ⇒ **Commission on Symbols, Units, Nomenclature, Atomic Masses and Fundamental Constants**

supplementary device — täiendav seadis (*täiendab mõõtevahendi kasutusvõimalusi*)

supplier — tarnija (*toote kvaliteedi eest vastutav isik või organisatsioon enne, kui toode on vastu võetud vastuvõtja poolt*)

suppressed-zero scale — nullita skaala (*skaala, millel näidupiirkond ei sisalda väärtust null*)

surface imperfections — pinna ebakohad (*GPS standardite ahela standarditud suurused*)

Sv ⇒ sievert

symbol — tähis, sümbol (*alfabeet*)

symbol of a quantity — suuruse tähis (*sümbol, mis tähistab suurust*)

symbol of a measurement unit — mõõtühiku tähis (*sümbol, mis tähistab mõõtühikut*)

symbol of a unit → **symbol of a measurement unit**

system — süsteem (*suuruste, ühikute või mõõdiste kogum, milles on teatavate seoste abil määratud struktuur*)

system of quantities — suuruste süsteem (*suuruste kogum neid siduvate mittevastuoluliste võrrandite kogumiga*)

system of units — ühikute süsteem (*põhiühikute ja tuletatud ühikute kogum, koos nende kord- ja osäühikutega, mis on määratletud kooskõlas teatud reeglitega, antud suuruste süsteemis*)

systematic error → **systematic measurement error**

systematic error of measurement → **systematic measurement error**

systematic measurement error — süstemaatiline mõõtehälve (*mõõtehälbe komponent, mis korduval mõõtmisel jääb konstantseks või muutub ettearvatavalt*)

T

T ⇒ tera

T ⇒ tesla

t ⇒ tonne (1 t = 1 Mg = 10³ kg)

tank capacity table → **capacity table**

tank table → **capacity table**

tape measure → **measuring tape**

tape positioner — mõõdulindi asendihoidik (*vabalt mõõdulindil libisev juhik, mida kasutatakse mõõdulindi korrektsesse asendisse tõmbamiseks ja selles hoidmiseks mõõtmisel*)

tape rule → **measuring tape**

tare-balancing device — taara balansseerimisseade (*taaraseadis taara väärtuse näitamiseks, kui kaal on koormatud*)

tare device — taaraseadis (*seadis näidiku nullimiseks, kui taara on koormuskanduril*)

tare value (T) — taaraväärtus (*massi väärtus, mis on määratud taaraseadisega*)

tare-weighing device — taara kaalumisseade (*taaraseadis, mis säilitab taaraväärtused ja on võimeline näitama või trükima neid sõltumata, kas kaal on koormatud või mitte*)

target measurement uncertainty — sihtmääramatus, määramatuse sihtväärtus (*mõõtetulemuse kasutussihhi alusel kindlaks määratud kalibreerimise või mõõtmise mõõtemääramatuse ülemine piirväärtus*)

target point — sihtpunkt (*üks punkt mahuti seina sisepinnal asuvast punktide kogumist, mille kaldkaugust, horisontaalset ja vertikaalset nurka mõõdetakse elektro-optilise kauguse mõõteseadme suhtes*)

target uncertainty → **target measurement uncertainty**

technical atmosphere — tehniline atmosfäär (*kasutamist taunitav SI väline rõhu ühik*)

temperature transmitter — temperatuuri edastusmuundur (*seade, mis varustab temperatuurandurit elektritoitega, muundab anduri poolt mõõdetud temperatuuri elektriliseks või elektroonseks signaaliks ja edastab signaali kaugnäiduseadisele*)

tensioning handles — pingutuskaepidemed (*ümbermõõdu mõõdulindile kinnitatud kaepidemed, mida kasutatakse lindi korrektsesse asendisse tõmbamisel ja pingutamisel*)

tera — tera (SI ühikute detsimaalne eesliide arvkorrajaga 10¹²)

tesla — tesla (*magnetvoo tiheduse SI tuletatud ühik*)

test — katsetamine (*tehniline toiming toote, protsessi või teenuse omadus(t)e kindlakstegemiseks*)

test method — katsemeetod (*katse sooritamise kirjeldus*)

test report — katseprotokoll (*katsetingimusi ja -tulemusi kirjeldav dokument*)

testing → **test**

testing laboratory — katselabor (*katstamist teostav labor*)

testing machine for dial indicators and dial comparators — kellindikaatorite ja mikromõõturite kalibreerimisseade (*kalibreerimiseks kasutatav mõõtevahend*)

tex — teks, 1 tex = 10⁻⁶ kg/m (*SI väline tekstiilikiu joonmassi ühik, mille kasutamine on taunitav*)

thermodynamic temperature — termodünaamiline temperatuur (*Rahvusvahelise suuruste süsteemi ISQ põhisuurus*)

time — aeg (*Rahvusvahelise suuruste süsteemi ISQ põhisuurus*)

tolerance — tolerants (*suuruse ülemise ja alumise piirväärtuse vahe*)

tolerance class — tolerantsiklass (*põhihülbe ja standardtolerantsi järgu kombinatsioon*)

tolerance interval — tolerantsiväli, tolerantsivahemik (*suuruse juhuslikud väärtused tolerantsipiiride (kaasa arvatud) vahel*)

tolerance limits — tolerantsipiirid (*suuruse määratletud väärtused, mis esitavad väärtuse*)

lubatava ülemise ja/või alumise piiri)

tolerance zone — tolerantsitsoon (*suuruse juhuslikud väärtused tolerantsipiiride (kaasa arvatud) vahel*)

ton — tonn (1 ton (UK) = 1 long ton (US) = 1 016,047 kg; 1 ton (US) = 907,184 7 kg) (*kasutamist taunitavad SI valise massi ühikud*)

tonne — tonn (*SI väline massiühik, mis on aktepteeritav koos SI-ga*)

torr — torr (*SI väline rõhu ühik, mille kasutamine on taunitav*)

Torr ⇒ **torr** (1 Torr = 133,322 4 Pa)

total run-out — täisviskumine (*GPS standardite ahela standarditud suurus*)

total station — tahhümeeter (*teodoliit, millel on sisseehitatud optilise teljega samasihiline kaugusmõõtur*)

totalizing measuring instrument — summeeriv mõõteriist (*mõõtevahend, mis väljastab mõõtesuuruse väärtuse järjestikku või üheagselt ühest või mitmest allikast saadud selle suuruse osaväärtuste liitmise teel*)

traceability → **metrological traceability**

traceability chain → **metrological traceability chain**

transducer — muundur (*tehniline seade, mis teatud viisil muundab sisendsignaali väljundsignaaliks*)

transfer device → **transfer measurement device**

transfer measurement device — ülekande mõõteseade, ülekandeseade (*seade, mida kasutatakse vahelülina etalonide võrdlemisel*)

transformed value of a measurand — mõõtesuuruse muundatud väärtus (*vaadeldavat mõõtesuurust esitava mõõtesignaali väärtus*)

transparency — moonutusvabadus (*mõõtevahendi võime mitte mõjutada mõõtesuuruse väärtust*)

transparent box model for uncertainty estimation — määramatuse hindamise läbipaistava kasti mudel (*määramatuse hindamismudel, milles sisendsuuruste väärtuste ja mõõtesuurusele omistatud väärtuse seos on üheselt väljendatud valemite või algoritmidega*)

travelling measurement standard — mobiiletalon (*mõnikord erikonstruktsiooniga etalon eri paikkondade vahel transportimiseks*)

travelling standard → **travelling measurement standard**

tribrach — reguleeritav horisontaalplaat (*statiivile asetatud seade, mida kolme või enama tugikruvi pööramisega on võimalik seadistada horisontaalasendisse ja mille peale paigaldatakse mõõdistusseadmed*)

troy ounce (apothecaries' ounce) — (*SI väline massi ühik, mille kasutamine on taunitav*)

true quantity value — suuruse tõeline väärtus, tõeline väärtus (*suuruse väärtus, mis on kooskõlas suuruse määratlusega*)

true value → **true quantity value**

true value of a quantity → **true quantity value**

trueness → **measurement trueness**

trueness of measurement → **measurement trueness**

two-point size — kahepunkti mõõde (*kaugus kahe vastastikkuse punkti vahel, mis on võetud mõõtmeelemendilt*)

type A evaluation → **type A evaluation of measurement uncertainty**

type A evaluation of measurement uncertainty — määramatuse A-tüüpi hindamismeetod (*mõõtemääramatuse komponendi hindamine kindlatel mõõtetitingimustel saadud suuruse mõõdiste statistilise analüüsi teel*)

type approval → **pattern approval**

type B evaluation → **type B evaluation of measurement uncertainty**

type B evaluation of measurement uncertainty — määramatuse B-tüüpi hindamismeetod
(*mõõtemääramatuse komponendi hindamine teiste vahenditega kui määramatuse A-tüüpi hindamismeetod*)

U

u ⇒ **unified atomic mass unit** ($1 u = 1 \text{ Da} = 1,660\,538\,782(83) \cdot 10^{-27} \text{ kg}$)

ua ⇒ **astronomical unit** ($1 \text{ ua} = 1,495\,978\,706\,91(6) \cdot 10^{11} \text{ m}$)

ullage — mahuti tühja osa kõrgus, tühimiku kõrgus (*vedelikuga täitmata mahuti osa kõrgus, vertikaalset mõõtetelge pidi mõõdetud vahekaugus vedeliku pinna ja mõõtmise ülemise tugipunkti vahel*)

ullage-based ALGs — mahuti tühja osa kõrguse mõõtmisel põhinevad automaatsed nivoomõõturid (*nivoomõõturid, mis on loodud ja paigaldatud mahuti tühja osa kõrguse mõõtmiseks automaatse nivoomõõturi ülemise tugipunkti ja vedeliku pinna vahel*)

uncertainty → **measurement uncertainty**

uncertainty component — määramatuse komponent (*mõõtemääramatuse allikas ja selle standardmääramatus*)

uncertainty budget — määramatuse koond (*mõõtemääramatuse kõigi üksikkomponentide ja nende arvutamise ja liitumise esitus*)

uncertainty management — määramatuse haldamine (*mõõteülesandest ja sihtmääramatusest tulenev sobiv mõõteprotsessi osa, milles kasutatakse määramatuse koondit hõlmavat tehnikat*)

uncertainty of measurement → **measurement uncertainty**

uncertainty range — määramatuse piirkond (*piirkond spetsifikatsiooni ümbruses, kus mõõtemääramatust arvestades ei ole võimalik tõendada vastavust ega mittevastavust*)

uncorrected result — parandamata tulemus (*mõõdis või mõõdiste aritmeetiline keskmine enne parandi sisseviimist*)

unified atomic mass unit — unifitseeritud aatommassi ühik (*SI ühikutest sõltumastult määratletud massi ühik*)

unit → **measurement unit**

unit equation — ühikute võrrand (*põhiühikute, koherentsete tuletatud ühikute või teiste mõõtühikute vaheline matemaatiline seos*)

unit of measurement → **measurement unit**

upper limit of size — ülemine piirmõde (*suurim lubatud mõõtmeelemendi mõõde*)

upper limit deviation — ülemine piirhälve (*ülemine piirmõde, millest on lahutatud nimimõde*)

upper reference point — ülemine tugipunkt (*üheselt määratletud punkt mõõteluugil sirgjooneliselt mõõtesügavuse tugipunkti kohal, millest lähtudes tuleb mõõta vedeliku sügavus või tühja osa kõrgus*)

user adjustment of a measuring instrument — mõõtevahendi seadimine (*justeerimine, mida teeb kasutaja tema käsutuses olevate tootja ettenähtud vahenditega*)

user adjustment of a measuring system — mõõtesüsteemi seadimine (*justeerimine, mille käigus rakendatakse ainult mõõtesüsteemi kasutajale ettenähtud reguleerimisvõimalusi*)

V

V ⇒ volt

validation — valideerimine (*tõendamine, et kindlaksmääratud nõuded on ettenähtud kasutussihiks adekvaatsed*)

value → quantity value

value of a quantity → quantity value

variable-length averaging ATT — keskmistav erineva pikkusega anduritega automaatne mahuti termomeeter (*keskmistav automaatne mahuti termomeeter, mille koosseisus on mitu erineva pikkusega, mahuti põhja lähedal asuvast asukohast ülespoole ulatuvat temperatuuriandurit ja mille näiduseadis valib mahutis sisalduva vedeliku keskmise temperatuuri määramiseks pikima täielikult sukeldatud temperatuurianduri*)

variance — dispersion (*juhusliku suuruse hajuvuse mõõt, teist järku tsentraalne moment*)

variation due to an influence quantity — näidumuutus mõjuri tõttu (*näitude erinevus antud mõõtesuuruse korral või materiaalmõõduga esitatud suuruse väärtuste erinevus, kui mingi mõjur omastab järjestikku kaks erinevat väärtust*)

verification — tõendamine, taatlemine (*objektiivne kinnitus, et antud objekt täidab kindlaksmääratud nõudeid*)

verification certificate — taatlustunnistus (*taatlusprotokolli tulemuste põhjal väljastatav dokument mõõtevahendi taatluse kohta*)

verification interval — taatlusperiood (*mõõtevahendi kordustaatluse teostamise ajavahemik (taatluskehtivusaeg)*)

verification mark — taatlusmärgis (*märgis, mis kleebitakse taatluseeskirjadele vastavale mõõtevahendile*)

verification of calibration — tõendamine kalibreerimisel (*tegevuste kogum, mida kasutatakse määratletud tingimustel näitude kontrollimisel, et need vastaksid mõõtesuuruste väärtuste teadaolevatele etteantud piiridele, mis on toodud kalibreerimisdiagrammis*)

verification scale interval e — taatluse skaalajaotise väärtus (*massiühikutes väljendatud väärtus, mis on kasutusel kaalu klassifitseerimisel ja taatlusel*)

vertical station — vertikaalne seisuasend (*magnetvankri asendi fikseerimiskoht piki mahuti seina liigutamisel*)

vernier caliper — nooniussega nihik (*mõõtevahend pikkuse alla kuuluvate suuruste mõõtmiseks*)

VIM ⇒ **International vocabulary of metrology – Basic and general concepts and associated terms**

viscosimeter — viskoosusmõõtur (*vedeliku viskoosuse (vedelusastme) mõõtevahend*)

volt — volt (*potentsiaali, pinge ja elektromotoorse jõu SI tuletatud ühik*)

volume — ruumala (*ruumi iseloomustav tuletatud suurus*)

volume diameter — mahtlähimõõt (*arvutatud mõõde, mis annab mahust tuletatud lähimõõdu d valemi $d = \sqrt{4V/(\pi \cdot l)}$ järgi*)

W

W ⇒ watt

warm-up time — soojenemisaeg (*ajavahemik toitepinge rakendamisest mõõtevahendile kuni mõõtevahendi võimeni mõõta*)

water meter — külmaveearvesti (*mõõtevahend vee koguse mõõtmiseks*)

water triple point cell — vee kolmikpunkti (rakk) kamberseadis (*rahvusvahelise*

temperatuuriskaala ITS-90 reeperpunkt)

watt — vatt (*võimsuse ja soojusvoo SI tuletatud ühik*)

waviness profile — lainelisuse profiil (*GPS standarite ahela standarditud suurus*)

Wb ⇒ **weber**

weber — veeber (*magnetvoo SI tuletatud ühik*)

weighing — kaalumine (*keha, vedeliku või materjali massi mõõtmine kaalu abil, millega saadakse üks või mitu väärtust, mida saab põhjendatult omistada sellele massile*)

weighing instrument — kaal, massi mõõtevahend (*mõõtevahend, millega massi mõõtmisel näidiku näit kujuneb gravitatsiooni, õhu üleslükke ning vihi ja kaalu ja/või keskkonna vahelise vertikaalse magnetilise komponendi mõju summaarsest jõust*)

weighing range — kaalumispiirkond (*piirkond minimaalse ja maksimaalse kaalumisvõime vahel*)

weight — kaaluviht (*massi materiaalmõõt*)

weight of a body — kaalumisobjekti raskusjõud (*kaalumisobjekti poolt kaalu platvormile mõjuv maa gravitatsiooni jõud*)

WELMEC ⇒ **European Cooperation in Legal Metrology**

working interval → **measuring interval**

working measurement standard — tööetalon, töömõõteetalon (*etalon, mida kasutatakse mõõtevahendite või –süsteemide rutiinseks kalibreerimiseks või tõendamiseks*)

working method — töömeetod (*möödulindimeetodi lihtsustatud toiminguga rakendus mahuti kalibreerimisel, mille mõõdetäpsus võib olla mõnevõrra väiksem ja mis ei sobi teiste meetodite täpsuse hindamiseks*)

working standard → **working measurement standard**

workpiece characteristic functional level — töödeldava detaili karakteristiku funktsionaalsuse tase (*kõneall olevast detailist ja komplektist nõuetele vastavatest detailidest tehtud terviktoote toimimise headus kõneall olevast karakteristikust mõjutatud omaduste aspektist vaadatuna*)

workpiece functional level — töödeldava detaili funktsionaalsuse tase (*kõneall olevast detailist ja komplektist nõuetele vastavatest detailidest tehtud terviktoote toimimise headus*)

Y

y ⇒ **yocto**

Y ⇒ **yotta**

yard — jard (*SI väline pikkuse ühik, mille kasutamine on taunitav*)

yd ⇒ **yard** ($1 \text{ yd} = 3 \text{ ft} = 36 \text{ in} = 0,914 4 \text{ m}$)

yd² ⇒ **square yard** ($1 \text{ yd}^2 = 0,836 127 36 \text{ m}^2$)

yd³ ⇒ **cubic yard** ($1 \text{ yd}^3 \approx 0,764 554 9 \text{ m}^3$)

yocto — jokto (*SI ühikute detsimaalne eesliide arvkorrajaga 10^{-24}*)

yotta — jotta (*SI ühikute detsimaalne eesliide arvkorrajaga 10^{24}*)

Z

z ⇒ **zepto**

Z ⇒ **zetta**

zepto — zepto (*SI ühikute detsimaalne eesliide arvkorrajaga 10^{-21}*)

zetta — zetta (*SI ühikute detsimaalne eesliide arvkorrajaga 10^{21}*)

zero adjustment → **zero adjustment of a measuring system**

- zero adjustment of a measuring system** — mõõtesüsteemi nullu justeerimine, nulli justeerimine (*mõõtesüsteemi justeerimine nii, et see esitab mõõtesuuruse nullväärtusele vastavalt nullnäidu*)
- zero error** — nullihälve (*mõõtehälve suuruse tugiväärtusel, kui mõõtesuuruse kindlaksmääratud väärtus on null*)
- zero setting** — nulli seadimine, nullimine (*protseduur, mis korrigeerib mõõtevahendi näiduhälbe väärtusele 0*)
- zero-setting device** — nullimisseadis (*seadis näidiku nullimiseks*)
- zero-tracking device** — nullijärgimisseade (*seade, mis automaatselt hoiab teatud piirides näidu nullis*)
- zentner** — tsentner (*SI väline massi ühik, mille kasutamine on taunitav*)
- z-score** — z-väärtus (*omistatud väärtuse ja standardhälbe alusel arvutatud labori hälbe standardiseeritud mõõt taseme hindamisel*)